

KAJ PA LEONARDO?

Osebe

DR. HOFFMAN
DR. DaSILVA
SESTRA
MARTIN
REBEKA
POŠEVNI
PROFESOR CARUSO
TRZAVA ŠALJIVKA
ČLOVEK PES
GOSPA MARTIN
DR. ROBERTS
NOVINAR
SNEMALEC

Krstna predstava drame v režiji Dušana Mlakarja je bila 9. oktobra 1992
na velikem odru Mestnega gledališča ljubljanskega v naslednji zasedbi:

DR. HOFFMAN
DR. DaSILVA
SESTRA
MARTIN
REBEKA
POŠEVNI
PROFESOR CARUSO
TRZAVA ŠALJIVKA
ČLOVEK PES
GOSPA MARTIN
DR. ROBERTS
NOVINAR
SNEMALEC

Franc Markovčič
Veronika Drolc
Nadja Strajnar Zadnik
Milan Štefe
Darja Reichman
Matjaž Turk
Ivan Jezernik
Vera Per
Jože Mraz
Marija Lojk
Borut Veselko
Marko Simčič
Tomaž Pipan

Prvo dejanje

1.

(Dogajanje poteka v dnevni sobi nevrološkega inštituta. Soba ima dvoje vrat, glavna zadaj desno in stranska na levi. Pohištvo je funkcionalno. Drama se začne z arijo iz "Trubadurja", ki jo v temi poje profesor Caruso. Ko se počasi prižgejo luči, so na odru Martin, Caruso, Rebeka, Človek pes in Trzava Šaljivka. Caruso stoji na stolu in poje. Hkrati opleta z rokami, kot bi dirigiral. Pred njim stoji Trzava Šaljivka in trzavo oponaša njegove gibe. Na tleh čepi narobe oblečena Rebeka in odprtih ust posluša Carusovo petje. Ob strani, s hrbtom proti Carusu, sedi Martin in govori v imaginarno telefonsko slušalko. Človek pes se potika po sobi in vohlja po zraku, kot da išče vir določenega vonja.)

(Profesor Caruso zaključi s petjem in se prikloni. Tudi Trzava Šaljivka se prikloni.)

REBEKA: *(zaploska)* Joj, kako lepo ste zapeli, profesor! Zaploskajte, gospa.

(Trzava Šaljivka iztegne jezik in se namrdne.)

MARTIN: *(v imaginarno slušalko)* Ja, tukaj trgovina z delikatesami. O, dober dan, gospod predsednik, kaj bo dobrega? Ura ...

(Pogleda na imaginarno zapestno uro.) je natančno ... kaj? ... tričetrt mlete govedine.

REBEKA: Zaploskajte, gospod Martin.

ČLOVEK PES: Saj sem vedel. V ta prostor so začeli prodirati kozmični žarki. Nevarna stvar, nekaj bo treba ukreniti. Drugače se nam bo zmešalo.

CARUSO: *(se prikloni)* Zahvaljujem se zbrani družčini za veličasten aplavz. Saj veste, tudi velik umetnik, čeprav zelo skromen, potrebuje priznanje. *(Stopi s stola na tla.)*

REBEKA: *(zaploska)* Joj, kako lepo ste zapeli, profesor!

(Caruso sede na stol, zapre oči in začne opravljati zapletene računske operacije, pri katerih si pomaga s prsti obeh rok, ki mu gomazijo pred obrazom kot noge dveh pajkov.)

MARTIN: *(položi slušalko nazaj k ušesu)* Ne, gospod admiral, moja žena ne mara špagetov, zato je skrajni čas, da mi popravite avto – zakaj? – zato, ker me srbi leva noga.

(Odloži imaginarno slušalko, si sezuje desni čevelj in se začne praskati po peti.)

ČLOVEK PES: *(povohlja)* Neverjetno. Pokošena trava s primesjo suhe prsti. *(Pobere Martinov čevelj in si ga dvigne k nosu.)* Sploh ne, dlaka politega cucka. *(Poduha podplat.)* Kurji drekec. *(Odloži čevelj.)* Zanimivo, a neužitno.

(Rebeka se dvigne in pohiti k čevlju. Ko gre mimo Človeka psa, jo ta povoha in se nakremži.)

ČLOVEK PES: Vlažen volnen tapison. Polit s piščančjo juho.

REBEKA: Čeveljček, čeveljček! *(Pobere ga, stisne ga k sebi in ga zaziba kot dojenčka.)* Moj zlati čeveljček. Kmalu se bo vrnila pomlad. Odpadlo bo listje, šumljalo bo, ko se povaljam v njem, šumljalo, o kako bo šumljalo!

MARTIN: *(vstane)* Sicer pa je danes prekrasen dan. Mislim, da grem na sprehod, kot ponavadi. Ali pa ne.

CARUSO: *(se dvigne)* Torek. Ne, petek ...

MARTIN: *(navdušeno pozdravi Carusa)* O, pozdravljen! Dolgo se nisva videla. A ni krasen dan? *(Profesor Caruso ga prestrašeno gleda.)* Kaj me več ne poznaš? Oprostite, gospod ravnatelj, nisem vas spoznal, oči mi nagajajo. Včeraj me res ni bilo v šolo. Mama mi je napisala opravičilo. *(Išče po žepih.)* Žal sem ga izgubil.

CARUSO: Petek.

MARTIN: Strinjam se.

CARUSO: Ne, sobota. Trinajsti februar leta 3565 bo sobota!

REBEKA: Plesala sem celo poletje. Vodil me je po gladkem parketu. Bil je zelo eleganten. Moji čeveljčki so potrkavali tap tap, tap tap, tap tap –

CARUSO: ... tap tap, tap tap ...

TRZAVA ŠALJIVKA: *(se izproži v ospredje in živčno trza z rokami, rameni in z vsemi mišicami obraza)* Kaj pa tole ste slišali? Ha ha ha. Misijonarji so pokristjanili neke ljudožerce, ki so potem sklenili, da bodo jedli ribiče le ob petkih. Ha ha ha. Kaj pa tole –

CARUSO: Kaj pa tole? Petindvajseti marec leta 8560 bo četrtek! Kaj pa tole? *(Se prikloni.)* Aplavz!

(Drugi ga ignorirajo.)

MARTIN: Herr Goethe, warum trinken Sie Wein vermischt mit Wasser? Wein allein, sagte Goethe, macht dumm – das beweisen die Herren am Tische –

REBEKA: V kakšnem jeziku pa govorite?

MARTIN: Spoštovana gospa. *(Ji poljubi roko.)* Iz srca pozdravljeni. Pogledjte, ravno danes smo prejeli svež ananas, in banane, in jabolčni štrudel, bo kila dovolj, vam zavijem?

REBEKA: Sploh ne veste, kako lepo je šumljalo listje. Povaljal me je po njem in me ... in me ... ne bom vam povedala, kaj mi je naredil, a nad sabo sem videla, nad sabo sem videla, nad sabo sem videla samo krošnje dreves, in nebo, in vrtelo se je, vrtelo, vrtelo ... *(Se zavrti in se vrtili, dokler ne izgubi ravnotežja in se sesede, čevelj ji pade iz rok in obleži pred nogami Profesorja Carusa.)*

CARUSO: *(opazuje čevelj pred sabo, potem opazuje druge, ki opazujejo njega)* Gol! *(Brčne čevelj in začne igrati nogomet.)* Gol! Gol!

(Drugi se mu pridružijo, brcajo čevelj, si ga podajajo in kot ponoreli vpijejo "Gol, gol, gol!" Skozi živžav pride Sestra, prinese pladenj z zdravili in vodo, ga položi na mizo. Opazuje "nogomet", dokler se "nogometaši" drug za drugim ne zavejo njene navzočnosti in nehajo brcati čevelj.)

MARTIN: *(spoštljivo pozdravi Sestro)* Dober dan, častitljiva gospa Marčenko. Lepo vreme, krasno poletje, a ne. Kako je gospod? Še vedno išias? Kako so vnuki? Kako pa vi, še težave s protezo?

SESTRA: Sedite, gospod Martin.

MARTIN: Ne ne, kar dajte vi, se pa res ne spodobi, da bi moški na avtobusu sedel, medtem ko mlada dama poleg njega stoji. Sicer pa na naslednji postaji izstopim.

SESTRA: *(začne pripravljati zdravila)* Kako se reče naslednji postaji?

MARTIN: Mislim da je ... moram pogledati vozovnico. *(Si preišče žepe.)* Kaže, da sem jo izgubil. Mi boste pač morali dati novo, gospa sprevodnica. Žal ne vem, kam sem namenjen. Nerodna reč. *(Se mračno zamisli.)*

ČLOVEK PES: Rad bi prijaval motnjo. V ta prostor so začeli prodirati kozmični žarki. Neka čudna, nevarna energija.

SESTRA: Bom povedala doktorju.

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali? Reče potnik na železniški postaji: "Povratno vozovnico, prosim." "Kam pa?" ga vpraša prodajalec na šalterju. Reče potnik začudeno: "Nazaj sem vendar, saj sem rekel povratno." Ha ha ha. Zakaj se nihče ne smeje?

SESTRA: Najprej zdravila.

TRZAVA ŠALJIVKA: Ta belih ne maram, dajte mi rožnate.

ČLOVEK PES: Rožnate so moje, zmeraj dobim samo rožnate. *(Povohlja tablete na pladnju.)* Zakaj pa danes drugače dišijo? Po žagovini! Prej so zmeraj dišale po storžih. Dajte mi one kapsule.

CARUSO: Po kapsulah dobim zmeraj drisko, jaz sem izključno za bele in pri tem vztrajam.

SESTRA: *(se zaskrbljeno ozre k Rebeki, ki se zmeraj leži na tleh; se ji približa)* Rebeka? Si zaspala?

(Medtem ko se Sestra ukvarja z Rebeko, se Trzava Šaljivka, Človek pes in Profesor Caruso bliskovito polastijo tablet na

pladnju in jih pogoltnejo, vsak tiste, ki mu pač pridejo v roke. Pri tem se skoraj zadavijo in se malone stepejo za kozarec z vodo, ko pa Sestra vstane in se ozre, se potuhnejo in se naredijo nedolžne. Človek pes kolcne.)

SESTRA: *(opazi čudno vedenje trojice, se vrne k mizi, zagleda pladenj brez tablet, se prime za glavo) Jezus Marija ... (Pohiti proti levemu izhodu.) Doktor ...*

CARUSO: Počutim se kar nekam nenavadno. *(Se prime za glavo.)*

TRZAVA ŠALJIVKA: Prav vam je, zakaj ste pa takšni.

(Skozi glavni vhod prideta Hoffman in DaSilva.)

MARTIN: *(se ju razveseli)* Pozdravljeni. Krasen dan, a ni? Kaj bo dobrega danes? Mortadela? Deset dek madžarske?

HOFFMAN: Gospod Martin, za koga me pa imate?

MARTIN: Saj res, oči mi nagajajo. Kot da to ne bi bil moj stari prijatelj Willie. *(DaSilvi, zaupno.)* Willie je prima fant, redno zahajava na konjske dirke.

HOFFMAN: Gospod Martin, spet se motite.

MARTIN: Saj res, kako neumen sem. Vi ste gospod Robinson, prišli ste po kilo kruha in dve mesni konzervi. *(Se obrne in seže na neobstoječo polico. Ko ugotovi, da police ni, se počasi obrne nazaj. Njegov obraz je nenadoma zaskrbljen in prestrašen.)* Kje pa sem? *(Zapiči oči v Hoffmana.)* Oprostite, gospod Baker, kruha je zmanjkalo.

HOFFMAN: Ne, gospod Martin, tudi gospod Baker nisem.

MARTIN: Seveda niste. Saj vas nisem še nikoli v življenju videl.

HOFFMAN: Tudi to ne bo držalo. Vidiva se vsak dan. Jaz sem nevrolog dr. Hoffman. To pa je dr. DaSilva, ki se je pridružila naši ekipi. Po svojih močeh bo pomagala, da se bomo počutili bolje.

TRZAVA ŠALJIVKA: Jaz se počutim nevarno dobro.

MARTIN: Jaz pa ne tako ne drugače. Mislim, da se sploh ne počutim.

TRZAVA ŠALJIVKA: *(se požene v ospredje)* Kaj pa tole, ste slišali? Pacient reče zdravniku: "Doktor, kar naprej mislim, da sem kokoš." "Kako dolgo pa se to že dogaja?" vpraša zdravnik.

“Nekaj več kot leto,” odvrne pacient. “Zakaj pa niste prišli k meni že prej?” se začudi zdravnik. “Saj bi,” reče pacient, “a žena me ni pustila, rekla je, da potrebujemo jajca.” Ha ha ha! Zakaj se nihče ne smeje?

HOFFMAN: (*pojasni*) Gospa je primer Tourettovega sindroma.

TRZAVA ŠALJIVKA: Neobvladljivo trzanje. Pačenje. Poudarjene, bliskovite kretnje. Izzivalno vedenje, vulgarna šaljivost.

HOFFMAN: Možna je delna kontrola s haldolom –

TRZAVA ŠALJIVKA: Ne maram haldola.

HOFFMAN: Osminka miligrama na dan pa le pomaga.

TRZAVA ŠALJIVKA: Vam. Da imate pred mano mir. Jaz bi raje živela kot ponorela Špela, raje bi pela in klela – jebemti mater, pička, kurba – raje bi se čohala, kot da bi me rit srbela, raje bi plezala po zidovih in po zraku letela.

HOFFMAN: (*DaSilvi, opravičujoče*) Danes gospa še ni dobila haldola. (*Se obrne h Carusu.*) No, kaj bo novega, profesor?

ČLOVEK PES: Rad bi prijavil motnjo. V tale prostor –

SESTRA: (*prihiti z leve*) Joj, doktor ...

HOFFMAN: To pa je sestra Mary, ki se trudi, da bi sredi vsega tega ohranila mirno kri.

SESTRA: Doktor, nekaj strašnega se je zgodilo –

ČLOVEK PES: Nekaj zelo nevarnega. V ta prostor so začeli prodirati kozmični žarki.

SESTRA: Ne ...

CARUSO: Pojedli smo vse tablete.

HOFFMAN: Potem pa ste bili pridni, pohvale vredno.

CARUSO: Na pladnju je bilo šest rožnatih, štiri bele, osem ovalnih, ki vlečejo na zeleno, in petnajst ploščatih, zraven pa dvanajst kapsul. Jaz sem pojedel tri kapsule, štiri rožnate, eno belo, ovalnih pa nič, ker sta jih prej dobila gospod Vohljač in gospa Trzavka. Zakaj mi nihče ne verjame?

SESTRA: Samo za sekundo sem obrnila hrbet, zaradi Rebeke – kje pa je Rebeka?

ČLOVEK PES, CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA: Kje pa je Rebeka?

(*Vsi se ozrejo in ugotovijo, da Rebeka še zmeraj leži na tleh. Sestra in Hoffman pohitita k njej.*)

SESTRA: Rebeka, zbudi se. *(Z dlanjo tlesne Rebeko po levem, potem po desnem licu.)*

ČLOVEK PES, CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA: Rebeka, zbudi se.
(Rebeka se dvigne in objame Hoffmana, ki kleči ob njej.)

REBEKA: Doktor ... Pesem.

HOFFMAN: A zdajle? *(Vstane, se ozre naokrog.)* Kje pa je Poševni?

ČLOVEK PES, CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA: Kje pa je Poševni?

SESTRA: Mislim, da je zunaj na vrtu.

REBEKA: *(roteče)* Pesem.

HOFFMAN: Dr. DaSilva, Znete na pamet kakšno romantično pesem, o naravi, o letnih časih?

DaSILVA: *(se v zadregi zasmije)* Niti ene.

REBEKA: *(moledujoče)* Doktor, pesem ...

HOFFMAN: *(zavzdihne)* Sestra? ... Ne, vi znate samo otroške ... Profesor?

CARUSO: Jaz bi lahko zapel –

HOFFMAN: Ne potrebujemo arije, profesor, ampak pesem, poezijo.

CARUSO: Lahko bi začel s “Prodano nevesto” –

HOFFMAN: Profesor, počakali boste na vrsto.

REBEKA: Doktor, pesem, pesem!

HOFFMAN: Kaj sem že zadnjič, Sestra? Ne, tista ni bila dobra ... No, razvrstite se ...

(Sestra razmesti vse navzoče, tudi DaSilvo, v polkrog za Rebeko in se jim pridruži. Hoffman stopi pred njih in se prikloni.)

REBEKA: *(navdušeno zaploska)* Pesem!

HOFFMAN: *(se popraska po glavi, se pogladi po bradi, se odkašlja)*

Ko boš stara, siva in zaspala
dremuckala ob ognju, odpri tole knjigo
in počasi beri, in sanjari o pogledu mehkem,
ki si ga nekoč imela v očeh teh lepih,
in o njihovih globokih sencah.

Koliko jih je ljubilo trenutke tvojega veselja
in lepoto tvojo, iskreno ali z lažjo ljubilo!
A samo nekdo je ljubil nemirno dušo tvojo
in žalost tvojega venečega obraza;
in ko se sklonil je ob tebi ...
ko se sklonil je ob tebi ... ko se ...

(Se zaplete, v zadregi razprostre roke.)

SESTRA: *(divje zaploska)* Bravo, doktor, bravo, bravo!

(Tudi drugi zaploskajo, DaSilva se jim pridruži.)

REBEKA: *(ploska nedolžno, otroško veselo)* Pesem, pesem, pesem!
(Plane na nogo in zapleše.) Plesala sem, o kako sem plesala, in
nad sabo sem videla ... nebo in zvezde ... listje pa je šumljalo,
o kako je šumljalo ...

ČLOVEK PES, TRZAVA ŠALJIVKA, CARUSO: O kako je šumljalo ...

(Zaplešejo z njo.)

HOFFMAN: *(DaSilvi)* Običajno je strašno nerodna. Ure in ure poriva
desno roko v levo rokavico ali levo nogo v desni čevelj. Polna
je cerebralnih in mentalnih defektov. Ko pa zapleše, postane
kompletna oseba, zbrana, usklajena.

(Rebeka neha plesati.)

SESTRA: Pridi sem, Rebeka. Kako si pa spet oblečena?

REBEKA: Rebeka se zna oblačiti, a ne, Sestra?

SESTRA: *(potegne Rebeki pulover čez glavo, ga obrne navzven in ji
ga znova obleče)* Kot manekenka.

HOFFMAN: *(DaSilvi)* Profesor Caruso je izračunal – profesor, pri-
dite sem – *(Caruso se približa.)* – povejte dr. DaSilvi, kaj ste
dognali v zvezi z Rebečinim načinom oblačenja.

CARUSO: Vsak dan si obleče osem različnih komadov, od nogavic do
jopice. To pomeni, da si jih lahko – glede na vrstni red – obleče
na 39 milijonov različnih načinov. Rebeka ne obvlada nobenega –

HOFFMAN: Sestra pa porabi vsak dan pol ure, da jo obleče tako, kot je treba.

CARUSO: Se mlada gospa zaveda, da bo prvi maj leta 62.320 v sredo?

HOFFMAN: Mislim, da ne, profesor; hvala za to nujno in bistveno informacijo.

CARUSO: Pa še ena stvar. Rad bi izrabil to priložnost, da mladi dami zapojem arijo iz opere "Boris Godunov".

HOFFMAN: (*pogleda na zapestno uro*) Mogoče kdaj drugič, Profesor? (*Pojasni*) Profesor Caruso zna zapeti arije iz 4835 oper.

CARUSO: (*užaljen*) Dobro veste, da je točno število 4853.

HOFFMAN: Opravičujem se, profesor.

CARUSO: (*DaSilvi*) 4853.

(DaSilva ugotovi, da jo od vseh strani in od glave do pet ovohava Človek pes. Otrpne in se ozre k Hoffmanu.)

ČLOVEK PES: Kako lepo dišite!

CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA: Kako lepo dišite!

ČLOVEK PES: Mehko, sladko, gladko, čvrsto ...

HOFFMAN: (*pojasni*) Izjemen primer olfaktornih halucinacij ...
Gospod Berger voha vse, kar vohamo mi, tisočkrat bolj intenzivno. Hkrati zaznava še tisoč vonjav, ki za nas ne obstajajo –

ČLOVEK PES: (*DaSilvi*) Lahko vam povem, da ste sinoči za večerjo jedli solato, v kateri je bil namesto kisa limonin sok. Pa še nekaj voham: da vam je malo nerodno in ne veste prav, kaj bi rekli.

DaSILVA: (*se prozorno zlaže*) To pa ne bo držalo.

ČLOVEK PES: Pa še nekaj voham. Dr. Hoffmanu ni čisto prav, da ste prišli. Vas je bil prisiljen sprejeti?

HOFFMAN: (*v zadregi*) Seveda je poleg akutnega voha zraven tudi precej fantazije.

ČLOVEK PES: Sestra vas tudi ne vidi rada. Zanj je dr. Hoffman edini zdravnik na svetu.

CARUSO, ŠALJIVKA: Dr. Hoffman je edini zdravnik na svetu!

SESTRA: (*v silni zadregi*) Za kazen ne boste dobili večerje. Niti povohati je ne boste smeli.

ČLOVEK PES: (*povohlja proti glavnemu vhodu*) Voham ljudi na daljavo. Lahko vam povem, da bo skozi ta vrata vsak hip stopil Poševni –

(Skozi vrata prišepa Poševni, ki se nagiba na levo tako kot poševni stolp v Pisi.)

POŠEVNI: Kdo mi je sunil očala? Kdaj se bodo nehale te svinjarije?
ČLOVEK PES: Voham vaša očala, Poševni. Vendar nočem zatožiti krivca.

REBEKA: Očala je ukradel Profesor Caruso! *(Pogleda Sestro.)* Rebeka je pridna, a ne, Sestra?

(Caruso potegne očala izpod suknjiča in jih izroči Poševnemu. Poševni si jih natakne, se vzravna in pripelje Carusu krepko zausnico.)

POŠEVNI: Naslednjič boste dobili tri. *(Zagleda DaSilvo, zažvižga.)*
Nova pacientka?

HOFFMAN: Nova zdravnica, Poševni.

POŠEVNI: No, razlika je zelo majhna, praktično nepomembna.

HOFFMAN: *(pojasni)* Tale gospod, ki mu pravimo kar Poševni, ima poškodbo srednjega ušesa. Posledica Parkinsonove bolezni. Ni več integracije med labirintnimi, proprioceptijskimi in vizualnimi čuti –

POŠEVNI: Je pa edini v tem pajzlu, ki je pri zdravi pameti.

HOFFMAN: Naredili smo mu očala – samo malo, Poševni – *(Mu sname očala, Poševni se takoj nagne na levo.)* – na okvire smo pritrdili štrleča podaljška, nanju pa privezali dva svinčena binglja – neke vrste vodna tehtnica – po bingljih Poševni vidi, kdaj stoji pokonci – *(Mu znova natakne očala, Poševni se vzravna.)*

POŠEVNI: – tako da ima Poševni zdaj tri binglje namesto enega.

SESTRA: Pa še hudoben je.

POŠEVNI: *(se obrne k Sestri)*

Mene, gospa,
je z brcami in sunki
tako razpalil svet, da mi ni mar,
karkoli delal svetu bi navkljub.

HOFFMAN: *(pojasni)* Poševni je bil svoje čase shakespearijanski igralec.

POŠEVNI: In ta poželenja vredna dama – zakaj je prišla?
HOFFMAN: (*ploskne z rokami*) Ste vsi tukaj, me slišite?
ČLOVEK PES, CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA: (*plosknejo z rokami*) Ste vsi tukaj, me slišite?
HOFFMAN: Dr. DaSilva je prišla k nam za krajši čas s fakultete za psihologijo. Raziskala bi rada možni učinek psihoterapije na rehabilitacijo bolnikov, pri katerih so poškodbe pretežno organske –
POŠEVNI: In po domače, doktor, bi se temu reklo – kako?
HOFFMAN: Dr. DaSilva bi rada poiskala odgovor na določeno strokovno vprašanje. Doktorat dela.
CARUSO: Gospa še ni doktor?
HOFFMAN: Je. Hoče biti dvojni.
REBEKA: Ne razumem, kako je lahko dva doktorja in samo ena gospa.
ČLOVEK PES: Hja, doktorji so pametni, znajdejo se.
HOFFMAN: To pomeni, da bo dr. DaSilva preživljala dneve z nami in nas opazovala. Enega pa bo izbrala za predmet svoje študije.
REBEKA: Rebeko, doktor! Naj gospa, ki bi rada postala dva doktorja, izbere Rebeko!
TRZAVA ŠALJIVKA: Jaz bi predlagala sebe, pač zato, ker mi je blazno dolgčas. Naslov študije bi lahko bil –
POŠEVNI: “Ponorela Špela, ki bi rada po zraku letela.”
CARUSO: Doktor, jaz se nič ne vsiljujem, sem pa na voljo. Saj veste, velik umetnik, čeprav je skromen, si prav želi postati predmet študije.
HOFFMAN: Vsi ste kandidati –
REBEKA: Rebeka tudi?
HOFFMAN: Rekel sem vsi. Od dr. DaSilve pa je odvisno, katerega bo izbrala.

(*Človek pes pobere Martinov čevelj, ki je Rebeki prej padel iz rok. Povoha ga in ga ponudi DaSilvi.*)

ČLOVEK PES: Izvolite. To je čevelj človeka, ki ga boste izbrali za predmet svoje študije.
DaSILVA: (*sprejme čevelj*) Hvala. (*Se v zadregi nasmehne.*)
POŠEVNI: (*Človeku psu*) Kaj se delaš važnega, Fifi? (*DaSilvi.*) Ta pasja mrcina si domišlja, da voha celo prihodnost. (*Martin nenadoma pohiti proti DaSilvi.*)

MARTIN: Pozdravljeni, gospa Hildebrand. Krasen dan, a ni? Kaj bo dobrega danes? Mortadela, kot običajno? (*Premor. DaSilva ga gleda.*) Ne. Že vem. Deset dek madžarske.

(*Luči ugasnejo.*)

2.

(*DaSilva, Martin, Hoffman. Martin sedi na stolu.*)

DaSILVA: Gospod Martin, kaj imate na nogah?

MARTIN: To kar vi, gospa. Na vsaki pet prstov. (*Šteje na prste leve roke.*) En, dva, tri, štiri, pet. (*Šteje na prste desne roke.*) Pet, štiri, tri, dva, ena.

DaSILVA: To so prsti na rokah.

MARTIN: Ne, to so prsti na nogah. (*S kazalcem leve roke šteje prste na levi nogi.*) En, dva, tri, štiri, pet. (*S kazalcem desne roke šteje prste na desni nogi.*) En, dva, tri, štiri, pet.

DaSILVA: Je to vse, kar imate na nogah?

MARTIN: (*se zastrmi k svojim nogam*) Morda imam še kakšno reč, vendar nič prepovedanega.

DaSILVA: Se vam ne zdi, da bi morali imeti še nekaj?

MARTIN: (*se v zadregi popraska po glavi*) Ampak jaz nič ne pogrešam.

DaSILVA: Kaj je to, gospod Martin? (*Mu izroči njegov desni čevelj.*)

MARTIN: (*otipa čevelj, ne da bi ga pogledal*) To je mehka površina, vpognjena vase. Na eni strani ima izboklino, ki je na drugi nima.

DaSILVA: Stvar ste opisali. Zdaj mi povejte, kaj je.

MARTIN: Neke vrste posoda?

DaSILVA: Za kaj?

MARTIN: Za tisto, kar bi lahko bilo v njej. Kaj pa vem. (*Otipava čevelj.*)

DaSILVA: Kaj bi lahko bilo v tej posodi, gospod Martin? Morda kakšen del vašega telesa?

MARTIN: (*z roko v čevlju*) Rokavica? Ne. (*Si skuša povezniti čevelj na glavo*) Otroški klobuček, premajhen za mojo glavo.

DaSILVA: Primerjajte to posodo s tisto, ki jo imate na levi nogi.
MARTIN: (*se skloni in otipa svojo desno nogo*) Nemogoče. Nogavica? (*Otipava čevelj.*) Ta posoda je nogavica?
DaSILVA: Ne, gospod Martin, ta posoda je čevelj, vaš desni čevelj, obujte si ga.
MARTIN: (*zmeden*) Seveda, čevelj.
DaSILVA: Obujte si ga.
MARTIN: (*sede in zmedeno strmi k svoji nogi*) To je moj čevelj, a ne? Veste, ne vidim dobro, oči mi nagajajo. To je moj čevelj? (*Se s prstom dotakne svoje desne noge.*)
DaSILVA: Ne, to je vaša noga.
HOFFMAN: (*stopi k Martinu, mu potegne čevelj iz rok*) Takole bova naredila. Čevelj bova položila na tla – (*Položi čevelj na tla.*) – in vtaknila nogo vanj (*Prime Martinovo desno nogo in mu jo, ne brez težav, porine v čevelj.*), in ste znova obuti.
MARTIN: (*se dotakne desnega čevlja*) To je moj čevelj? (*Dr. Hoffman prikima.*) To pa je moja noga. (*Se dotakne levega čevlja*) Ampak potem še nisem obut, čevelj bi moral biti na moji nogi. (*Si sezuje desni čevelj in si ga skuša obuti na levega.*) Ta čevelj je zame premajhen. (*Mimogrede, nezavedno, si ga obuje nazaj na desno nogo.*) Bom raje bos.
DaSILVA: Gospod Martin, ali veste, kje ste?
MARTIN: Seveda, spoštovana gospa. Tukaj.
DaSILVA: Kje ste bili pa včeraj?
MARTIN: Zmeraj sem tukaj. Kadar koli, kjer koli, ta tukaj me zasleduje. Ne dovoli mi, da bi bil kje drugje.
DaSILVA: Kako se počutite na tem inštitutu?
MARTIN: Odlično. Študentje so pridni, redno prihajajo na predavanja, spoštujejo me, skoraj vsi so že naredli izpite. Razen vas. Kako se pišete?
DaSILVA: Nisem vedela, da ste profesor.
MARTIN: Jaz? Šalite se.
DaSILVA: Kaj pa ste, gospod Martin?
MARTIN: To je vendar popolnoma jasno.
DaSILVA: Povejte mi, prosim.
MARTIN: Zakaj mi postavljate taka čudna vprašanja?
DaSILVA: Občutek imam, da ne veste, kdo ste.

MARTIN: Jaz sem nevrolog dr. Hoffman. Vi ste prišli na zdravljenje, ker ste zmedeni – ljudem zastavljate čudna vprašanja. Jaz vam žal ne morem pomagati, naj vas pregleda moj kolega. (*Pokaže na Hoffmana.*)

DaSILVA: In otroci?

MARTIN: (*se ozre*) Kje?

DaSILVA: Vaši otroci, kje so?

MARTIN: Hja, v šoli, kje pa drugje. Oziroma na počitnicah, ne vem točno kje, so pa na varnem, kjer koli so.

DaSILVA: Koliko jih imate?

MARTIN: Dva, tri, štiri, pet, saj veste, kako je s temi rečmi. Otroci so božji dar, a ne?

DaSILVA: Jih nič ne pogrešate?

MARTIN: Če je treba, jih že.

DaSILVA: Kaj pa ženo, pogrešate?

MARTIN: Seveda jo. Vkolikor jo. Ampak v glavnem je ne, v glavnem mi je vseeno. Res, es ist mir ganz, ganz egal.

DaSILVA: Kdaj ste jo nazadnje videli?

MARTIN: Včeraj. Predvčeraj. Prejšnji teden. Ne? Pred enim mesecem? Pred dvema? Pravzaprav pred petnajstimi leti.

DaSILVA: Potem pa je skrajni čas, da se znova vidita.

HOFFMAN: (*se odločno vmeša*) To je slaba ideja.

DaSILVA: Zakaj?

HOFFMAN: Zato, ker gospod Martin svoje žene ne prepozna –

DaSILVA: Če bi ga spravili tako daleč, da bi jo –

HOFFMAN: Ne prepozna je zaradi svoje prosopagnozije – zadnjič ko je bila tukaj, si jo je skušal namazati na kruh, misleč, da je margarina.

MARTIN: (*spregovori v imaginarno slušalko*) Ja veste kaj, po telefonu pa res ne sprejemamo naročil za klobase, se boste že potrudili in prišli sem. (*Odloži imaginarno slušalko.*)

HOFFMAN: Predvsem pa zato, ker ga je doslej vsak njen obisk vznemiril.

DaSILVA: Skratka, med vzroki za njegovo stanje je tudi psihična travma –

HOFFMAN: Ti ljudje niso psihično bolni. Njihove poškodbe so organske. To, kar ima gospod Martin, se klinično imenuje Korsakov sindrom –

DaSILVA: Vem. Imam doktorat iz klinične psihologije. Ne vem pa, kaj je povzročilo ta sindrom.

HOFFMAN: Alkoholna degeneracija mamilarnih telesc.

DaSILVA: Amnezija, kakršno povzroča alkohol, je zmeraj začasna in omejena, nikoli kompletna.

HOFFMAN: Zato pa je gospod Martin nevrološka neznanka. O dodatnih vzrokih za njegovo stanje lahko le ugibamo.

DaSILVA: In kakšna so ta ugibanja?

HOFFMAN: Prepričan sem, da je gospod Martin žrtev prezahtevnega sveta, pred katerim ni znal ubraniti suverenosti. Morda ni mogel ali hotel izpolniti pričakovanj okolice – staršev, vrstnikov, učiteljev, žene, družbe. Bil je prešibek in premalo pogumen, da bi potegnil črto in rekel ne. Edino rešitev je našel v umiku. Najprej v alkohol, potem v pozabo. Potem v še večjo in nazadnje v popolno pozabo.

DaSILVA: Potem imam prav: če lahko psihična travma povzroči ali poslabša organsko poškodbo, je lahko psihoterapija odločilni element zdravljenja.

HOFFMAN: Vprašanje je, kakšna psihoterapija.

DaSILVA: Koliko pa jih je?

HOFFMAN: Nešteto. Ali ni namen vaše raziskave dokazati, da je edino vaša metoda prava?

DaSILVA: Da je učinkovita.

HOFFMAN: Za vas ali za pacienta? Ne jemljite tega osebno, ampak vaša metoda sloni na prepričanju, da mora terapevt pacientu vcepiti svojo lastno predstavo o tem, kaj je zdravo, dobro in prav. Zame je to agresivno dejanje, ker pacientu odvzema pravico do lastne resnice.

DaSILVA: In kakšna je resnica, ki jo skušam odvzeti gospodu Martinu?

HOFFMAN: Jaz sem odgovoren za te ljudi. Ne mislim ovirati vašega dela, ne morem pa dopustiti, da bi kateri od pacientov utrpel škodo.

DaSILVA: In kakšno škodo bi utrpel gospod Martin, če bi po dolgem času spet videl svojo ženo?

HOFFMAN: Trenutno je v stanju optimalnega ravnotežja. To odgovarja tako nam kot njemu.

DaSILVA: Saj vendar nismo tukaj zato, da bi se borili za ljubi mir. Tukaj smo zato, da bi ljudem pomagali.

HOFFMAN: Brez dvoma. Da bi pomagali njim, ne pa sebi na njihov račun do akademskih nazivov. (*Premor. Gledata se.*) Opravičujem se. To ni bilo fer.

DaSILVA: Škoda. Jaz sem bila pripravljena narediti vse, da bi bila zaveznika.

HOFFMAN: To sva lahko še zmeraj. Dokler se zavedate, da ste na tem inštitutu gost.

DaSILVA: Prišla sem z idejo, ki jo moram šele preveriti. Prišla sem zato, da bi jo preverila. Kako naj to naredim, če mi ni dovoljeno, da se v okvirih tega projekta odločam po lastni presoji?

HOFFMAN: Ideje so lepa reč, a v praksi se tukaj dogaja, kar se dogaja, mi pa sledimo dogodkom.

DaSILVA: Vas niti malo ne mika, da bi skušali katerega od pacientov ozdraviti? (*Premor. Gledata se.*) Oprostite. To ni bilo fer.

HOFFMAN: Gospod Martin je zunaj našega dosega. Glavna žrtev njegove amnezije ni spomin, čeprav je popolnoma zradiran. Glavna žrtev je njegova sposobnost za čutenje. Ko pravi, da mu je vseeno, je to edina resnica, ki si je ni izmislil ta hip samo zato, da bi nekaj rekel. Ravnodušen je do vsega enako in do ničesar posebej.

DaSILVA: In kaj to pomeni? Da je največ, kar lahko naredimo zanj, to, da smo ravnodušni še mi do njega?

HOFFMAN: Ničesar ni v njem, s čimer bi ga vaša vrsta terapije lahko povezala.

DaSILVA: In to je razlog, da ne bi smela poskusiti? (*Gledata se.*) Kaj pa je pravi razlog, doktor? (*Gledata se.*) Se bojite, da bi meni uspelo nekaj, kar se vam vztrajno izmika? Ali pa imate vse te ljudi za svojo last in ne morete prenesti misli na možnost, da bi vas kateri od njih zapustil in se vrnil v normalno življenje? (*Premor. Gledata se.*) Oprostite, doktor. Sploh ne morem verjeti, da sem to rekla.

HOFFMAN: So vsaj karte na mizi.

DaSILVA: Obljubljam, da ne bom naredila ničesar brez vašega privoljenja. Prav?

(*Martin zapiči oči v DaSilvo in vstane.*)

MARTIN: Me veseli, da ste prišli, gospa. Jaz sem dr. DaSilva, nova zdravnica. Bi radi, da vas pregledam zdaj ali malo kasneje?

(Luči ugasnejo.)

3.

(Hoffman in Človek pes hodita po prostoru in vohljata po zraku.)

ČLOVEK PES: Tukaj, doktor, malo bolj proti vratom.

HOFFMAN: *(se približa glavnemu vhodu in nekajkrat intenzivno povleče zrak skozi nos)* Kakšen vonj pa imajo ti kozmični žarki?

ČLOVEK PES: Vonj, ki vznemirja, doktor.

HOFFMAN: *(zavzdihne in pogleda na uro)* Zelo zanimiva reč, ne vidim pa, kaj lahko v zvezi s tem naredim.

ČLOVEK PES: To je vaša stvar, doktor; moja dolžnost je samo, da vas opozorim.

HOFFMAN: Jaz bi kar pustil te kozmične žarke pri miru. Verjetno so bili zmeraj tu, pa jih prej niste vohali.

ČLOVEK PES: Ne. V tem prostoru se je pojavil čuden magnetizem, neko navzkrižje tokov, tukaj – *(Se postavi na sredo sobe.)* – če stojim tukaj, voham nekaj groznega. A veste, da živali vohajo potres, preden se zemlja zamaje? In da prašič voha svojo smrt 24 ur prej, preden pridejo ponj mesarji?

HOFFMAN: Prevezem popolno odgovornost za kozmične žarke. Zadovoljni?

ČLOVEK PES: Ne. Če živali zavohajo, da bo v gozd udarila strela in zanetila požar, pobegnejo.

HOFFMAN: Kaj predlagate? Da tudi mi pobegnemo? Na ulice?

ČLOVEK PES: Vi se morate odločiti.

HOFFMAN: Kaj menite – je dan, dva še varno ostati tukaj?

ČLOVEK PES: Odvisno od tega, kaj nam grozi.

HOFFMAN: *(pogleda na uro)* Meni osebno živčni zlom, gospod Berger. Predlagam, da zaenkrat živimo naprej, kot da so ti kozmični žarki nekaj vsakdanjega.

(Skozi glavni vhod pride Rebeka.)

REBEKA: Doktor, kaj to pomeni? Profesor Caruso je rekel, da sem frc frc.

HOFFMAN: Kdaj je to rekel?

ČLOVEK PES: Danes. Včeraj. Predvčeraj. Stokrat.

HOFFMAN: To pomeni, da je profesor Caruso poreden.

REBEKA: Ko sem bila še majhna, zelo zelo mičkена, mi je umrla mamica.

ČLOVEK PES: Zadnjič si rekla babica.

REBEKA: Rekla sem mamica. Umrla mi je mamica – *(Skozi glavni vhod pride Sestra.)* – Sestra, profesor Caruso je rekel, da sem frc frc. Kaj to pomeni?

SESTRA: To pomeni, da dva dni ne bo smel zapeti nobene arije. *(Pogleda na uro.)* Zakaj pa nisi na fizioterapiji?

REBEKA: Ne maram je. Sem prav oblečena, Sestra?

(Razprostre roke in koketno zamaje boke. Trenirko ima oblečeno od spredaj nazaj, jopico pa z gumbi na hrbtu.)

SESTRA: Po najnovejši modi, Rebeka. Zdaj pa hitro na fizioterapijo. Gospod Berger, odpeljite jo. Doktor ima obisk.

ČLOVEK PES: Jaz raziskujem kozmične žarke.

SESTRA: Potem pa čimprej na terapijo, ravnokar je prišla novica, da žarki vdirajo skozi strop in vse štiri stene.

ČLOVEK PES: To ni mogoče, jaz sem vendar edini ... Grem preverit. *(Se napoti k levemu izhodu.)*

SESTRA: Gospod Berger!

ČLOVEK PES: *(se obrne)* Rebeka ... *(Si sezuje desni čevljev in ga pokaže Rebeki.)*

REBEKA: *(pohiti k njemu)* Čevljevček, čevljevček ...

(Človek pes se obrne in izgine, Rebeka odhiti za njim.)

HOFFMAN: *(zavzdihne)* Kdo pa je?

(Skozi vrata prikoraka nališpana gospa v krznenem plašču.)

HOFFMAN: *(ji ponudi roko)* Gospa Martin.

GOSPA MARTIN: *(mu v ponujeno roko položi svojo torbico, si slači plašč) Dr. Hoffman.*

(Izroči plašč Sestri, ne da bi jo pogledala. Sestra vzame plašč in pogleda Hoffmana.)

HOFFMAN: Kaj bo dobrega, gospa Martin?

GOSPA MARTIN: Upam, da mi boste povedali.

HOFFMAN: *(izroči torbico gospe Martinove Sestri) Gospa Martin –*

GOSPA MARTIN: Zelo malo časa imam. Zato bom kar sedla. *(Sede na najbližji stol in se ozre od enega k drugemu.)*

HOFFMAN: Gospa Martin. Vaš mož se ne počuti dobro. Morali smo mu dati težko dozo uspaval. *(Pomenljivo pomigne Sestri.)* Spal bo najmanj tri dni.

(Še enkrat pomigne Sestri. Sestra odhiti s plaščem in torbico skozi desni izhod.)

GOSPA MARTIN: Hočete reči, da se mu je stanje poslabšalo.

HOFFMAN: Ne.

GOSPA MARTIN: *(razočarana)* Potem se mu je izboljšalo.

HOFFMAN: Tudi ne.

GOSPA MARTIN: *(zaskrbljeno)* Mi ga mislite poslati domov?

HOFFMAN: Ne.

GOSPA MARTIN: Potem ne razumem, zakaj sem tukaj.

HOFFMAN: Jaz tudi ne. Očitno nesporazum.

(Skozi glavni vhod pride DaSilva.)

DaSILVA: Dober dan. *(Ponudi gospe Martin roko.)* Jaz sem dr. DaSilva.

Vaš mož pride vsak trenutek. V jedilnici končuje kosilo.

HOFFMAN: *(zaskrbljeno pogleda proti desnemu vhodu)* Opravičujem se, gospa ... Nujno delo. *(Odhiti.)*

DaSILVA: Gospa Martin. Zanimajo me podrobnosti o tem, kako je vaš mož zbolel.

GOSPA MARTIN: *(jo ledeno pogleda)* Kako se pišete?

DaSILVA: Dr. DaSilva.

GOSPA MARTIN: Gosposdična Silva, če namigujete, da je bolezen mojega moža kakor koli povezana z mano, bom ta trenutek poklicala advokata in vložila tožbo.

DaSILVA: Gospa Martin –

GOSPA MARTIN: Nihče ne pomisli name, koliko jaz trpim – (*Pohlini prizadetost, pobrska za robčkom, ga ne najde, posmrka. Znova sede.*)

DaSILVA: Jaz vam želim pomagati, tudi vašemu možu –

GOSPA MARTIN: Pa mu pomagajte. Že tri leta je tu.

DaSILVA: Jaz sem prišla pred par dnevi –

(*Skozi glavni vhod pride gospod Martin.*)

MARTIN: (*živahno pripoveduje samemu sebi*) Potem so pa rekli, da me bodo obesili. In so me, za noge so me privezali na strop, pod mano pa so postavili škafo vrele vode, in so me spuščali vanjo ...

DaSILVA: Gospod Martin, dovolite, da vas prekinem – poznate gospo?

(*Gospod in gospa Martin se zastrmita drug v drugega.*)

MARTIN: (*se tlesne po čelu*) Seveda, kako je ne bi! To je dr. DaSilva, prijazna zdravnica, ki nas bo vse pozdravila. Kako ste danes, gospa doktor, pacienti v redu?

DaSILVA: Gospod Martin, dr. DaSilva sem jaz.

MARTIN: (*začudeno strmi vanjo*) Šališ se, punca. Ti si prodajalka v moji delikatesi. Zakaj bi sicer imela bel plašč? Daj, postreži gospe, ne bodi nesramna, kaj ne vidiš, da čaka na vrsto?

GOSPA MARTIN: To je grozno.

MARTIN: Grozno, a ne? Na tisoče ljudi je brez posla, pa človek ne more dobiti punce za v trgovino. Bom kar sam postregel. Ementalec, ste rekli? (*Se obrne, da bi segel po siru, osupel tipa po zraku.*) Čudno ... (*Skozi vrata pride Hoffman. Martin ga zagleda.*) O, pozdravljen, Hans. Kaj pa ti tukaj?

(*Z leve prihiti Rebeka, ki pestuje čevelj Poševnega človeka. Poševni je dva koraka za njo. Rebeka izgine skozi glavni izhod.*)

POŠEVNI: (*zasopihan*) Doktor, naredite že kaj, dovolj imam teh zmedenih bab. Pa še očala mi je spet nekdo sunil.

MARTIN: Takoj bomo uredili, to je res nezaslišano. (*Odločno odkoraka za Poševnim skozi desni izhod.*)

GOSPA MARTIN: Plačujem vas, da ga zdravite, stanje pa se mu slabša.

HOFFMAN: Gospa, vaš soprog je kot človek, ki dirja za nečim, kar mu sproti uhaja. Pod njim se nenehno odpirajo zevajoči prepadi pozabe. Da ne bi padel, izginil v niču, nad temi prepadi razpenja loke konfabulacij in fikcij.

DaSILVA: Nenehno improvizira svet okrog sebe.

HOFFMAN: Deliričen, kvazikoherenten svet efemernih podob in iluzij. Vendar je zanj ta izmišljeni svet resničen.

DaSILVA: S tem se jaz ne bi strinjala.

HOFFMAN: Kar njega zadeva, ni nič narobe.

DaSILVA: Kot vidite, gospa Martin, sem jaz prepričana, da se vašemu možu da pomagati.

GOSPA MARTIN: Zmenita se med sabo, jaz ne vem, kaj bi rada.

DaSILVA: Gospa Martin, ali ne bi bili presrečni, če bi se možu vrnil spomin? In bi prišel domov? In bi življenje teklo naprej, kot je včasih?

GOSPA MARTIN: (*jo ledeno pogleda*) Srečna bi že bila, srečna. Ampak treba je misliti nanj. Navsezadnje se mu tu ne godi slabo. Na varnem je.

HOFFMAN: Absolutno varen, gospa Martin.

DaSILVA: Je bil kak konkreten dogodek, ki je sprožil izgubo spomina?

GOSPA MARTIN: Kaj mislite s tem? Ni se udaril v glavo, ni se zabil z avtom, ni se zastrupil z gobami.

DaSILVA: Je prišlo do nesporazuma med vama? Do prepira mogoče, do spora?

GOSPA MARTIN: Doktor, povejte tej mladi dami, da jaz nisem odgovorna za moževo stanje.

HOFFMAN: To se razume samo po sebi.

GOSPA MARTIN: Povejte ji.

HOFFMAN: To bomo uredili še danes, brez skrbi.

GOSPA MARTIN: Se je bojite? Povejte ji zdaj.

HOFFMAN: Prav ... (*Se obrne k DaSilvi.*)

(Skozi glavna vrata se vrne Rebeka s čevljem v naročju.)

REBEKA: Čevlječek, čevlječek ... Vodil me je po gladkem parketu ... Moji čevljevki so potrkavali tap tap, tap tap ...

(Zapleše. Za njo prišepa Poševni človek.)

POŠEVNI: Jaz ti bom eno takšno primazal, da ti bo v glavi potrkavalo tap tap. Vrni mi čevlji!

REBEKA: In nad sabo sem videla, nad sabo sem videla samo krošnje dreves, in nebo, in vrtelo se je, vrtelo ... *(Se neha vrteti in odhiti proti izhodu na levi.)*

POŠEVNI: Čevlji, punca, ali pa te bom zgrabil za rit ... *(Rebeka je že izginila, Poševni se obrne k DaSilvi.)* Kdo mi je sunil očala? *(DaSilva brezmočno razprostre roke. Poševni se obrne h gospe Martin.)* Vsi me zajebavajo. Ne morejo prenesti, da je med njimi normalen človek. *(Gospa Martin se prestrašeno ozre k DaSilvi.)* Kaj vam sploh govorim te stvari, saj niste nič več kot še ena trčena baba. *(Nagnjen odšepa skozi levi izhod za Rebeko.)*

GOSPA MARTIN: Cigarete potrebujem ... Kam je izginila moja torbica?

REBEKA: *(priteče nazaj)* Nad sabo sem videla, nad sabo sem videla samo ... nebo ... In vrtelo se je, vrtelo, vrtelo ... *(Se zavrti, izgubi ravnotežje, pade in obleži.)*

(Poševni prišepa nazaj, se skloni nad Rebeko, si vzame svoj čevlji.)

POŠEVNI: Kaj pa tole, ste slišali? Zakaj imajo ženske en zavoj možganov več kot kure? Zato da ne serjejo po dvorišču. *(Si obuje čevlji in odide.)*

GOSPA MARTIN: Znorela bom, če ta hip ne dobim cigarete!

(DaSilva se napoti k vratom. Skoznje privohlja Človek pes.)

ČLOVEK PES: Nikjer drugje ... samo v tem prostoru. *(Povoha DaSilvo.)* Ne ...

(Gre proti gospe Martin, ki se zgrožena dvigne na noge. Človek pes ovohava gospo Martin od vseh strani, od glave do pet. Gospa Martin se prime za srce in izbulji oči.)

ČLOVEK PES: Tudi vi ne dišite po kozmičnih žarkih. Dišite po menicah, draguljih in pudru. *(Začne vohljati po tleh, po kolenih odvohlja skozi levi izhod.)*

GOSPA MARTIN: Zadnjič sem tukaj ... Zadnjič ...

(Z leve pride gospod Martin. Zagleda svojo soprogo.)

MARTIN: O dober dan, ste me dolgo čakali? Vlak je imel zamudo, na križišču se je zaletel v tovornjak, jaz sem izstopil in šel naprej peš. *(Se zastrmi v ženo.)*

DaSILVA: Kdo je to, gospod Martin?

GOSPA MARTIN: *(jezno, v zadregi)* Zakaj zija vame in nič ne reče?

HOFFMAN: Gospod Martin –

(Gospod Martin je postal katatoničen. Kot da se je nečesa silno prestrašil, je okamenel z napol dvignjeno roko, široko odprtih oči, s fiksiranim pogledom.)

GOSPA MARTIN: To je nevzdržno.

(Odhiti proti desnemu izhodu. Hoffman ji sledi.)

DaSILVA: Gospod Martin?

(Martin se ne odzove.)

(Luči ugasnejo.)

4.

(Martin kleči in negibno strmi v zrak. Profesor Caruso stoji nad njim in poje arijo iz "Trubadurja". Hoffman in Sestra sedita in gledata. Ko profesor Caruso konča, zaploskata. Profesor se prikloni. Martin se ne zgane.)

CARUSO: Tako rad je poslušal moje arije. Mu zapojem še eno?

SESTRA: Zapeli ste mu jih pet po vrsti, pa ni učinka.

CARUSO: Če je treba, sem jih pripravljen zapeti deset, dvajset –

HOFFMAN: (*vstane*) Jaz na vašem mestu bi odhitel v sosednjo sobo in še tam kaj zapel.

CARUSO: Oni tam so vsi brez posluha. Vseeno jim je, ali slišijo "Trubadurja" ali motorno žago.

HOFFMAN: To ni res, Rebeka ima globok, poudarjen občutek za glasbo.

CARUSO: Ampak ona je – saj veste – ona je – (*Se potrka po glavi.*) – ona je frc, ona je frc frc frc –

HOFFMAN: (*ga obzirno vendar odločno porine proti izhodu*) Nihče ni frc na tem inštitutu, profesor.

CARUSO: Jaz gotovo ne. Velika noč leta 4203 bo v soboto štiri-najstega aprila!

HOFFMAN: Povejte jim to, profesor, ta novica jih bo blazno razveselila.

CARUSO: Pa še nekaj –

HOFFMAN: Tudi to jim povejte. (*Ga potisne skozi vrata in mu pomaha.*) Au revoir. Bye bye. Adieu. (*Se obrne, pogleda Sestro, zavzdihne, gre k Martinu in ga gleda.*)

SESTRA: Kaj bo z njim, doktor?

HOFFMAN: Ne vem, Sestra. Vem samo to, da vem čedalje manj.

SESTRA: Mislite, da ima gospod Martin dušo?

HOFFMAN: Na začetku je bilo še upanje, na začetku se je zavedal svoje prikrajšanosti.

SESTRA: Čeprav je bil takrat v glavnem žalosten.

HOFFMAN: Bil je izgubljen. A ravno zato se je zdelo, da ga lahko še rešimo.

SESTRA: Trpel je –

HOFFMAN: Zato, Sestra, ravno zato se je zdelo, da se lahko še dotakne dna resničnosti, se dokoplje do smisla. Do čustev, ki jih je izgubil, a jih je še razpoznaval in po njih hrepenel.

SESTRA: Po ljubezni –

HOFFMAN: Tudi, verjetno –

SESTRA: Po sreči.

HOFFMAN: Vsekakor.

SESTRA: Po stvareh, po katerih hrepenimo vsi. Ampak nekateri si tega ne upajo priznati, kajne, doktor?

HOFFMAN: Nekateri imajo drugačne prioritete, Sestra. (*Pomaha Martinu pred očmi, brez odziva.*)

(Z desne pride DaSilva.)

SESTRA: (*ki je ne vidi*) Vsega je kriva ta frajla. (*Hoffman pokašlja, da bi Sestro opozoril na DaSilvo.*) Zakaj ji dovolite, da vam počenja stvari za hrbtom? Ker to se ne bi zgodilo – (*Se obrne in opazi DaSilvo.*) – to se ne bi – no, to je pač moje mnenje, sem pač rekla, kar mislim.

(DaSilva ignorira Sestro in gre k Martinu.)

DaSILVA: Gospod Martin?

(Prime ga za roko in ga potegne kvišku. Martin se dvigne brez odpora. DaSilva ga prime za obe roki in ga obrne k sebi. Prepusti se ji, kot da je brez lastne volje.)

DaSILVA: Gospod Martin? (*Začudeno strmi vanjo.*) Me slišite?

(Hoffman pristopi in prime Martina za roke, ga potegne proti izhodu, Martin mu sledi z drobnimi mehničnimi koraki. Pri vratih se Hoffman obrne in za roko pelje Martina nazaj v sredino odra, Martin mu sledi na isti način. Ko se ustavita, začuden strmi v Hoffmana.)

HOFFMAN: Gospod Martin, veste, kdo sem? (*Martin kar naprej začudeno strmi vanj.*) Pokimajte z glavo, če me slišite. (*Martin ostane začuden.*)

DaSILVA: Končno imamo dokaz, da sem imela prav.

HOFFMAN: Nečesa se je prestrašil, to ni noben dokaz.

DaSILVA: Kaj bi še radi?

HOFFMAN: Gospod Martin je šel skozi toliko faz, in vsaka nova se je začela tako brez napovedi, da me ne bi čudilo, če to ne bi imelo nobene zveze z njegovo ženo.

SESTRA: Tudi jaz mislim, da je nima.

DaSILVA: Čeprav ste malo prej ravno vi trdili, da se to ne bi zgodilo, če se ne bi soočil z njo.

SESTRA: Jaz sem v vseh pogledih na strani doktorja.

DaSILVA: Oprostite, Sestra, jaz se z vami ne mislim pogovarjati o strokovnih stvareh.

(*Skozi vrata ritensko prihiti Rebeka, ki drži v roki čevelj Poševnega človeka. Butne v Sestro, ki butne v Hoffmana, ki butne v DaSilvo, ki butne v gospoda Martina. Vsi izgubijo ravnotežje in se znajdejo na tleh, od koder se drug za drugim poberejo. Tačas je na odru že tudi Poševni.*)

POŠEVNI: (*se skloni nad Rebeko in ji skuša iztrgati čevelj iz rok*)
Poslušaj, frclja!

REBEKA: Čeveljček –

(*Poševnemu uspe iztrgati čevelj Rebeki iz rok, vendar mu hkrati pade na tla, od koder ga pobere Človek pes, ki je pravkar prihitel skozi glavni vhod.*)

REBEKA: (*roteče*) Čveljček, čveljček. (*Človek pes ji vrne čvelj, Rebeka zapleše.*) Vodil me je po gladkem parketu. Tap tap, so potrkavali moji čveljčki –

POŠEVNI: Punca, veš kaj ti bom naredil –

(*Skozi vrata prihiti Trzava Šaljivka.*)

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali? Na pločniku sta stali dve moški stonogi, ko mimo prišpencira mlada ženska stonoga. “Madonca,” reče prva moška stonoga drugi, “a si že kdaj videl takšen par nog, takšen par nog, takšen par nog, takšen par nog ...

ČLOVEK PES, POŠEVNI, TRZAVA ŠALJIVKA: ... takšen par nog, takšen par nog, takšen par nog ...

TRZAVA ŠALJIVKA: Zakaj se nihče ne smeje?

POŠEVNI: (*iztrga čevelj Rebeki iz rok in ji zažuga s prstom*) Še enkrat mi to naredi, pa ti bom segel pod krilo.

ČLOVEK PES, TRZAVA ŠALJIVKA: Kakšen par nog, kakšen par nog, kakšen par nog ...

REBEKA: Oooooooo ... (*Se zruši in obleži.*)

(Skozi desni vhod prikoraka, z očali Poševnega človeka na nosu, profesor Caruso, ki poje arijo iz “Carmen”. Vsi ga poslušajo. Martin začudeno strmi vanj. Sestra pomaga Rebeki na noge. Caruso konča in se prikloni. Poševni stopi k njemu, mu sname svoja očala, si jih natakne, se vzravna in pripelje Carusu dve zaušnici.)

CARUSO: Pripravljen sem zapeti še nekaj arij, začel bi pa z glavno arijo iz malo znane opere –

HOFFMAN: Profesor, počakajte malo, da si družčina oddahne po tem izjemnem umetniškem doživetju –

POŠEVNI: (*porogljivo*) Ha ha.

HOFFMAN: Tudi vi si malo oddahnite, zdaj ko stojite pokonci. Pridite bliže, vsi skupaj. Rad bi vam predstavil gospoda Martina. (*Navzoči naredijo polkrog.*) Zdaj pa recite vsi naenkrat: dober dan, gospod Martin.

VSI: Dober dan, gospod Martin.

(Martin se zmeden in začuden zastrmi v enega za drugim.)

POŠEVNI: Kaj pa je z njim, se mu je jezik zavezal, ker je preveč gobcal?

CARUSO: Ni več normalen, čisto frc je. Frc frc.

HOFFMAN: Stopite drug za drugim h gospodu Martinu, ponudite mu roko in ga vprašajte, kako se počuti. Rebeka, boš ti začela?

REBEKA: Dober dan, gospod Martin, imate čevljičke zame? Rada bi šla na ples.

(Martin začuden strmi vanjo.)

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali?

POŠEVNI ČLOVEK, ČLOVEK PES: ... takšen par nog, takšen par nog, takšen par nog ...

(Martin se začudeno zastrmi v vse tri po vrsti. Caruso stopi tik pred njega in mu v obraz zapoje arijo iz "Trubadurja". Tačas ga Človek pes prizadevno ovohava od glave do pet. Martin ostane začuden.)

POŠEVNI: *(stopi k Martinu in mu od blizu v obraz zavpije)* Dvajset dek camemberta in solato z majonezo! Hitro, kakšna delikatesa je to, porkadauš! *(Martin, nagnjen vznak, začudeno strmi vanj. Poševni se obrne k Hoffmanu.)*

Proč je! Ni prav, ko veličasten je tako,
da se grozimo mu z nasilnostjo;
zakaj on neranljiv je kakor zrak
in naši udarci so le slep naskok.

(Hoffman pride v ospredje in se globoko zamisli.)

SESTRA: *(se približa)* Doktor, se ne počutite dobro?

(Kot na ukaz vsi pacienti razen Martina naredijo korak proti Hoffmanu in zaskrbljeno vprašajo):

VSI PACIENTI: Doktor, se ne počutite dobro?

(Hoffman se obrne in jih gleda.)

SESTRA: Doktor se ne počuti dobro, ker smo izgubili gospoda Martina.

(*Martin jo začudeno gleda.*)

DaSILVA: Doktor se ne počuti dobro, ker je najbrž sprevidel, da samo tablete niso dovolj.

HOFFMAN: (*se obrne*) Veste kaj? Ne bi rad bil nevljuden, a nekaj bi vam vseeno povedal.

SESTRA: Skrajni čas, doktor. Povejte.

VSI PACIENTI: (*razen Martina*) Povejte, doktor.

HOFFMAN: Dvajset let se ukvarjam s primeri te vrste. Ne zanima me bolezen kot odstopanje od normalnosti. Zanima me posameznik, človek v boju za ohranitev identitete v razmerah, ki mu niso naklonjene.

DaSILVA: Potem se razumeva –

HOFFMAN: Midva?

SESTRA: Ta je pa dobra.

VSI PACIENTI: (*razen Martina*) Ta je pa dobra.

HOFFMAN: Vsak od teh ljudi – imenujte jih bolnike, če hočete – živi v svetu, ki ga označuje ali deficit ali eksces – toda vsak živi hkrati v zase dovoljšnem svetu. (*Se obrne k bolnikom.*) Ali je kateri med vami nesrečen?

VSI PACIENTI: (*razen Martina*): Ne, doktor.

HOFFMAN: Poglejte. Ali imam pravico, da vdiram v te svetove, ki so po svoje zaključeni, in jih skušam, s prevaro ali z nasiljem, vrniti v okvire naše normalnosti?

DaSILVA: Ne le pravico, dolžnost.

HOFFMAN: Če je bolnik srečen v svoji bolezni, ali naj ga poskušam ozdraviti, tudi če bo potem nesrečen?

DaSILVA: Me sprašujete ali mi želite povedati?

HOFFMAN: Kako je mogoče, da so moji bolniki relativno zadovoljni, medtem ko jaz, ki sem, ali naj bi bil, normalen – pač zato, ker ne zdravijo oni mene, ampak jaz njih – ne najdem niti trenutka miru, ki ga ne bi takoj skazil dvom o pravilnosti in poštenosti odločitev, ki jih sprejemam pri svojih naporih, da bi iz teh ljudi spet naredil nekaj podobnega tistemu, kar sem sam? Če sta cena normalnosti bolečina in dvom, kaj je tisto bistvo normalnosti, zaradi katere je to ceno vredno plačati?

DaSILVA: Upanje? Vera, da so stvari lahko boljše?

(Premor. Hoffman in DaSilva se gledata.)

HOFFMAN: Plemenite besede. Vprašanje je, ali se jih da uresničiti z lažnimi obljubami in zahrbtnostjo.

DaSILVA: Jaz si ne morem privoščiti filozofskega defetizma. Moram misliti na svoj raziskovalni projekt.

HOFFMAN: *(pokaže k Martinu)* In to je rezultat vašega znanstvenega pristopa. Čestitam.

DaSILVA: Jaz pa vam, za doslednost. Malo prej ste me skušali prepričati, da se to ni zgodilo zaradi obiska njegove žene, zdaj pa sem kriva jaz. Odločite se. Če sem kriva jaz, sem imela prav: vzroki njegove travme so vsaj delno psihični. To pomeni, da nobena nevrološka poškodba ni izključno organska, kar pomeni, da je psihoterapija edino, kar lahko takšnim bolnikom bistveno izboljša stanje.

HOFFMAN: *(dvigne roke)* Zdaj je tako vseeno. Nadaljujte s svojo raziskavo. Izvolite.

DaSILVA: Hvala. Če nimate nič proti, bi nadaljevala z Rebeko.

REBEKA: *(poskoči)* Z Rebeko!

HOFFMAN: *(osupel)* In gospod Martin?

DaSILVA: *(gleda Martina)* Takšen, kot je, zame ni več zanimiv.

(Vsi se ozrejo v Martina, ki se zastrmi v vse po vrsti.)

(Luči ugasnejo.)

5.

(Martin, Caruso in Poševni. Caruso sedi in računa; prsti mu gomažijo kot noge dveh pajkov.)

POŠEVNI: No? Je ali ni?

CARUSO: *(zmagoslavno)* Velika noč leta 40.253 bo 16. aprila!

POŠEVNI: Je ali ni?

CARUSO: Bo.

POŠEVNI: Je ali ni Bog?

CARUSO: Aaaa ...

POŠEVNI: Kaj to pomeni, aaaa? Je ali ni? Boste mar rekli, da ne veste?

CARUSO: Rad bi, da me nehate maltretirati.

POŠEVNI: To pomeni, da Bog je.

CARUSO: Ne vem.

POŠEVNI: Vi ste dokaz. In tale začudeni prodajalec klobas. Česar ima on premalo, imate vi preveč. On si ne zapomni ničesar, vi si zapomnite vse. Ampak vaš vse je tako brezvreden kot njegov nič. Tak paradoks, profesor, ne more biti naključje. Tako imenitno nas lahko zajebava samo Bog.

CARUSO: (*skomigne*) Meni osebno največ pomeni Bach –

POŠEVNI: Kakšen Bach. Vi ste frik.

CARUSO: Nisem.

POŠEVNI: Imate spomin, ki požre vse, kar pade vanj. Vi ste robot.

CARUSO: Ne.

POŠEVNI: Kaj ne? Znete na pamet cel telefonski imenik mesta in okolice?

CARUSO: To ni nič posebnega.

POŠEVNI: Znete na pamet *Leksikon glasbe in glasbenikov* v desetih delih?

CARUSO: Ja, ampak na strani 320 tretjega dela mi manjka peti odstavek!

POŠEVNI: Ali znate na pamet vse opere in vse Bachove fuge in kantate?

CARUSO: Glasba je moje življenje.

POŠEVNI: Ampak vse to je mehanično, profesor. To je hipertrofija spomina. Vi ne znate peti. Bog se norčuje iz vas.

CARUSO: Kaj pa vi?

POŠEVNI: Kaj pa jaz?

CARUSO: Shakespeare! Na pamet ga znate!

POŠEVNI: Samo tisto, kar sem doslej igral, profesor, pa še za tisto se moram truditi, da ne izgine v pozabo.

CARUSO: Jaz pa ne.

POŠEVNI: Ne, vi se morate truditi, da si česa ne bi zapomnili. Bog naju maltretira vsakega po svoje. Najhuje pa maltretira tegale.

(Se postavi pred gospoda Martina in se mu zareži v obraz. Gospod Martin se zareži nazaj. Poševni se zdrzne in se odmakne.)

CARUSO: Tudi jaz znam na pamet Shakespeara.

POŠEVNI: Celega?

CARUSO: Tisto, kar sem slišal od vas.

POŠEVNI: "Ali vidite tam gori tisti oblak, skoraj ves podoben kameli?"

(Oba pogledata kvišku. Za njima tudi gospod Martin pogleda kvišku.)

CARUSO: "Zaboga, res je podoben kameli."

POŠEVNI: "Zdi se mi, da je kakor podlasica."

CARUSO: "Hrbet ima kakor podlasica."

POŠEVNI: "Ali kakor kit."

CARUSO: "Čisto kakor kit."

POŠEVNI: Čestitam, profesor. Enkrat morava odigrati predstavo. Občinstvo mogoče ni najbolj dozretno –

(Obrne se in zagleda Martina, ki še zmeraj zre proti stropu. Poševni gre k njemu, se postavi obenj in sledi njegovemu pogledu. Pridruži se jima Caruso.)

MARTIN: "Ali vidite tam tisti oblak, skoraj ves podoben kameli?"

(Poševni in Caruso stopita vsaksebi in se spogledata.)

POŠEVNI: "Zaboga, res je podoben kameli."

(Čaka, kaj bo rekel Martin, ta pa še naprej strmi v zrak.)

CARUSO: "Zdi se, kakor podlasica."

POŠEVNI: "Hrbet ima kakor podlasica."

CARUSO: "Ali kakor kit."

(Martin še naprej strmi v zrak. Poševni mu pomaha pred očmi. Martin se začudeno zastrmi v Poševnega.)

POŠEVNI: (*dvigne roke in Martinu pokaže osle*) Uuuuuuuu ...

(*Martin začudeno strmi vanj.*)

CARUSO: (*dvigne roke in Martinu pokaže osle*) Uuuuuuuu ...

MARTIN: (*ponovi Carusove kretnje*) Uuuuuuuuuu ...

(*Poševni in Caruso se spogledata.*)

POŠEVNI: Tu se pa nekaj dogaja.

MARTIN: Tu se pa nekaj dogaja.

POŠEVNI: Buuuu –

MARTIN: Buuuuu –

POŠEVNI: Hop. (*Poskoči.*)

CARUSO: Hop. (*Poskoči.*)

MARTIN: Hop. (*Poskoči.*)

POŠEVNI: Zdajle bomo stekli do vrat ... (*Steče do vrat.*)

MARTIN: Zdajle bomo stekli do vrat ... (*Steče do vrat.*)

POŠEVNI: In zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče nazaj.*)

MARTIN: In zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče nazaj.*)

POŠEVNI: Profesor, možno je dvoje. Ali se je končno tudi meni zmešalo, ali pa se dogaja nekaj zelo nenavadnega.

MARTIN: Ali pa se dogaja nekaj zelo nenavadnega.

POŠEVNI: (*stopi pred Martina in dvigne pet prstov*) Koliko prstov vidite?

MARTIN: (*dvigne pet prstov*) Koliko prstov vidite?

POŠEVNI: Profesor, dajte mu eno tistih neskončnih števil.

CARUSO: 835629256836207134235.

MARTIN: 835629256836207134235.

POŠEVNI: Zapijte mu arijo. “Seviljski brivec”, ali kar koli.

(*Profesor Caruso zapoje začetek arije iz “Seviljskega brivca”.*)

MARTIN: Zdajle bomo stekli do vrat ... (*Steče do vrat.*) In zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče nazaj.*)

POŠEVNI: Posluha pa nima.

MARTIN: Hop. (*Poskoči*) Buuuuuu!

POŠEVNI: "Da Bog je hotel me skušati z bridkostjo, da je usul na glavo mi vso bol in vse sramote, pogreznil v siromaštvo me do ust, vklenil v sužnost mene in moj up ..."

MARTIN: *(ponovi verbatim)*

POŠEVNI: Kaj zijaš, kreten? Te bom tko mahnu, da t'bo v piskru zacingljaj.

MARTIN: *(ponovi verbatim)*

POŠEVNI: Povejte mu še nekaj števil, profesor. *(Si sname očala, da bi si pomel oči, se nagne na levo.)*

CARUSO: Jaz bi raje zapel –

POŠEVNI: Saj ste videli, da je brez posluha, naučite ga logaritemske tablice!

CARUSO: Potem pa nič.

MARTIN: Potem pa nič.

(Caruso iztrga očala Poševnemu iz rok in steče proč.)

CARUSO: Nekateri pa ne znajo stati pokonci, ha ha!

POŠEVNI: *(nagnjen na levo ga zasleduje)* Vrnite mi očala! Izpulil vam bom vsak las posebej!

MARTIN: *(nagnjen kot Poševni zasleduje Poševnega, ki zasleduje Carusa)* Izpulil vam bom vsak las posebej! Te bom tko mahnu, da t'bo v piskru zacingljaj.

(Skozi desni vhod priteče Rebeka, za njo pa DaSilva.)

REBEKA: *(v rokah pestuje DaSilvin levi čevelj)* Čeveljček, čeveljček, kako lep je čeveljček ... Kako sem plesala, plesala, plesala ... *(Se zavrti.)*

DaSILVA: Rebeka, ne bodi poredna –

CARUSO: Nekateri pa ne znajo stati pokonci, ha ha!

POŠEVNI: Dajte mi očala, profesor, ali pa vas brcnem v rit, da vas vrže do stropa.

MARTIN: *(leta okrog, nagnjen na levo)* Ali pa vas brcnem v rit, da vas vrže do stropa. *(Začne šepati kot DaSilva.)* Rebeka, ne bodi poredna ... *(Se zavrti z Rebeko, ki se še vedno vrti.)* Čeveljček, čeveljček ...

REBEKA: Kako lep je čevljiček ...

(DaSilva se ustavi in strmi v Martina.)

MARTIN: *(se neha vrteti, gleda DaSilvo)* Hop. *(Poskoči.)* Buuuuuu.

(Rebeka odpleše s čevljem skozi levi izhod. Poševni ujame profesorja, mu iztrga očala in ga brcne v zadnjico.)

POŠEVNI: No, sem izpolnil obljubo ali nisem?

DaSILVA: Kaj se dogaja tukaj?

MARTIN: Zdajle bomo stekli do vrat ... *(Steče do vrat.)* In zdajle bomo stekli nazaj ... *(Steče nazaj.)*

POŠEVNI: Poglejte, gospa doktor ...

(Se postavi pred Martina in mu pokaže osle. Martin mu pokaže osle nazaj. Poševni se grdo nakremži. Martin se nakremži na enak način. Poševni iztegne roke in zaplahuta z njimi kot ptič s krili. Martin ponovi gibe.)

(Caruso zapoje arijo iz "Trubadurja". Poševni izvede aritmičen ples, sestavljen iz čudnih gibov. Martin vse gibe ponovi do potankosti. Caruso neha peti.)

DaSILVA: Kdaj se je to začelo?

POŠEVNI: Pred nekaj minutami kot strela z jasnega.

CARUSO: 94356829184723.

MARTIN: 94356829184723.

POŠEVNI: Poglejte, gospa doktor ... *(Recitira.)*

Sveti bog, kakšna noč je bila to,
postelja tako mehka, in kako sva se stiskala
in skupaj žarela, ležala zdaj tako zdaj drugače –

MARTIN: *(ponovi verbatim)*

POŠEVNI: Zanima me, kaj bo naredil, če prdnem. Profesor, dajte, usekajte enega glasnega.

CARUSO: Prdniti žal ne morem. Lahko pa namesto tega zapojem arijo iz "Fausta". Smem, gospa doktor?

MARTIN: Smem, gospa doktor? Dajte, usekajte enega glasnega.

DaSILVA: Gospod Martin, kdaj sva se nazadnje videla?

MARTIN: Hop. (*Poskoči.*) Buuuuu.

POŠEVNI:

Jaz sem papiga po imenu Martin,
kar kdo reče, to ponovim,
kar kdo pokaže, to naredim,
jaz sem papiga po imenu Martin.

MARTIN: (*ponovi verbatim*)

(*Skozi desni vhod pritrza Trzava Šaljivka.*)

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali?

DaSILVA: Ne zdaj, gospa. Raje vprašajte gospoda Martina, ali ve, kdo ste.

TRZAVA ŠALJIVKA: Saj niti sama ne vem, kdo sem, kako naj ve on, ki niti ne ve, kdo je sam!

MARTIN: Jaz sem papiga po imenu Martin, kar kdo reče, to ponovim. Hop. (*Poskoči.*) Buuuuu.

(*Začne posnemati trzanje Trzave Šaljivke.*)

TRZAVA ŠALJIVKA: Sveta Marija! Se norčuje iz mene?

DaSILVA: Ne, gospa. Dogaja se nekaj fenomenalnega.

TRZAVA ŠALJIVKA: A res? Jaz delam to že pet let in edino, kar so mi doslej vsi povedali, je to, da sem zoprna.

DASILVA: Gospod Martin se je začel boriti za ponovno učlovečenje.

MARTIN: Edino, kar so mi doslej vsi povedali, je to, da sem zoprna.

POŠEVNI: In pri tem boju za učlovečenje mu je že uspelo doseči prvo stopnjo: postal je ženska! (*Martinu.*) Preveri, kaj imaš v hlačah, preden trdiš, da si zoprna.

MARTIN: Hop. (*Poskoči*)

DaSILVA: Poslušajte vsi trije.

CARUSO, POŠEVNI, TRZAVA ŠALJIVKA: Poslušajte vsi trije.
DaSILVA: Gospod Martin je v zelo delikatni fazi svoje bolezni.
Morate mi obljubiti, da ga boste pustili pri miru. Ne smete ga
učiti nobenih porednih pesmic, nobenih obscenosti.
CARUSO: Jaz bi ga lahko naučil leksikon glasbe in glasbenikov v
desetih delih –
DaSILVA: Ničesar! Obljubite. Dvignite prste in svečano obljubite.

(Šaljivka, Poševni in Caruso dvignejo vsak po dva prsta.)

DaSILVA: *(gre k izhodu, se obrne)* Obljuba dela dolg.
ŠALJIVKA, POŠEVNI, CARUSO *(še enkrat dvignejo vsak po dva
prsta)*: Obljuba dela dolg.

*(Ko DaSilva odide, se trije poredneži spogledajo, si pomežiknejo
in se obrnejo h gospodu Martinu.)*

POŠEVNI: Jebite se.
MARTIN: Jebite se.
TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali –
MARTIN: Kaj pa tole, ste slišali –
POŠEVNI: Bu bu ri, bu bu ri, bu bu ri bum.
MARTIN: Bu bu ri, bu bu ri, bu bu ri bum. Jaz bi pa zdajle zapel
glavno arijo iz malo znane opere. Hop. *(Poskoči.)* Buuuuuuu.

(Luči ugasnejo.)

6.

(Martin, Hoffman, Sestra, DaSilva)

MARTIN: Bu bu ri, bu bu ri bum. Hop. *(Poskoči. Se obrne k Sestri.)*
Buuuuuu. *(Sestra se prestraši.)*
DaSILVA: Kaj pravite, doktor?
HOFFMAN: Nekaj se je sprožilo, nekaj se je reaktiviralo – toda kaj?

MARTIN:

Jaz sem papiga po imenu Martin,
kar kdo reče, to ponovim,
kar kdo pokaže, to naredim;
jaz sem papiga po imenu Martin.

DaSILVA: To ga je naučil Poševni.

HOFFMAN: Bojim se, da je to hkrati resnica o naravi njegove
spremembe.

MARTIN: Zdajle bomo stekli do vrat ... (*Steče do vrat.*) In zdajle
bomo stekli nazaj ... (*Steče nazaj.*)

HOFFMAN: In zdajle bomo počepnili ... (*Počepne.*)

MARTIN: In zdajle bomo počepnili ... (*Počepne.*)

HOFFMAN: Čepeli bomo, dokler nam kdo ne reče, naj vstanemo.

MARTIN: Naj vstanemo.

(*Hoffman se dvigne. Tudi Martin se dvigne.*)

HOFFMAN: Čista mimikrija.

DaSILVA: Toda zakaj, doktor, zakaj?

MARTIN: (*Sestri*) Jebite se.

SESTRA: Zakaj govori takšne grde reči? Če si vse zapomni, bi ga
lahko naučili kaj lepega.

DaSILVA: Hvala, Sestra, povedali ste natanko to, kar sem hotela
povedati sama.

SESTRA: Pa ne zato, ker bi se z vami strinjala.

DaSILVA: Doktor Hoffman, ali ni jasno, kaj se dogaja?

HOFFMAN: Nasprotno. Stojimo pred veliko nevrološko neznanko.

DaSILVA: Mene zanima priložnost, ki se nam tukaj ponuja.

HOFFMAN: Priložnost za kaj?

SESTRA: Jaz ne vidim nobene.

HOFFMAN: Sicer pa je Martin za vas nezanimiv, ukvarjate se z Rebeko.

DaSILVA: Tisto je manj pomembno, pravzaprav nepomembno v
primerjavi s tem, kar se nam ponuja tukaj.

MARTIN: Bu bu ri papiga bum.

HOFFMAN: In kaj se nam tukaj ponuja?

SESTRA: Pazite, doktor. Enkrat ste že nasedli.

MARTIN: (*Sestri*) Jebite se.

DaSILVA: Strinjam se. (*Se obrne k Hoffmanu.*) Glejte, doktor. Ko je gospod Martin potonil v kaotični tok impresij, na katere se je odzival samo še z molkom, se je zdelo, da je obsojen na trajno konfuzno začudenost. Nehal je biti oseba. Vse vezi z njegovim jazom so bile pretrgane. Ali res ne vidite, kaj zdaj počenja? Izgrajuje si nadomestno osebnost. Izgrajuje si jo s sposojenim materialom, z vsem, kar mu pride pod roke.

HOFFMAN: Sami ste videli, da ne gre za dejanja volje ampak za čisti odsev.

DaSILVA: To mogoče velja ta trenutek ...

HOFFMAN: Zdajle bomo stekli do vrat ... (*Steče do vrat.*)

MARTIN: Zdajle bomo počepnili ... (*Počepne.*)

HOFFMAN: (*začuden*) In zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče nazaj.*)

MARTIN: In zdajle bomo stekli do bu bu ri bum.

DaSILVA: Vstanite.

MARTIN: In zdajle bomo stekli nazaj. (*Se dvigne.*)

(*Hoffman se globoko zamisli.*)

DaSILVA: Glejte, doktor. Gospod Martin je v akutni mimetični fazi –

MARTIN: (*pograbi Sestro in z njo zapleše*) Čeveljček, čeveljček ... o kako sem plesala ... In nad mano se je vrtelo nebo, nad mano ... (*Se ustavi in se zastrmi v zrak, iztegne roko.*) “Ali vidite tam gori tisti oblak, skoraj ves podoben kameli?”

DaSILVA: – in v tej fazi je absolutno učljiv, lačen informacij, dojemljiv za vse.

SESTRA: Potem pa ga naučimo, da bo znova to, kar je bil: gospod Martin, prodajalec delikates.

DaSILVA: Zakaj ga ne bi spremenili v kaj bolj izjemnega? Povejte mu kitico kakšne pesmi, doktor.

HOFFMAN: Ne vidim razloga –

DaSILVA: Prosim. Lahko tisto, ki ste jo povedali Rebeki.

HOFFMAN: (*nejevoljno deklamira*)

Ko boš stara, siva in zaspana
dremuckala ob ognju, odpri tole knjigo
in počasi beri, in sanjari o pogledu mehkem,
ki si ga nekoč imela v očeh teh lepih.

MARTIN: (*ponovi verbatim*)

DaSILVA: No?

HOFFMAN: Mehanično ponavljanje kitic še ne pomeni, da ga lahko spremenimo v pesnika.

DaSILVA: Lahko ga spremenimo v kar koli. Kaj res ne vidite, kakšna priložnost se nam ponuja?

HOFFMAN: Ne.

DaSILVA: Predstavljajte si človeka, v katerem je nastal mentalni vakuum. Ki pa še ima eno željo, pravzaprav nujo – da bi ta vakuum zapolnil z neko vsebino, z nečim, kar bi mu znova dalo občutek polnosti. In ki hlasta, naravnost hlasta po besedah in gibih in znamenjih pomena, ki jih zaznava pri drugih. In ki hkrati vse vpije in vse zadrži. Ta človek stoji pred vami.

HOFFMAN: In?

DaSILVA: Ta človek je kot prazna posoda, v katero lahko položite vse.

HOFFMAN: Vse?

DaSILVA: Vse najboljše: najidealnejšo kombinacijo najidealnejših človeških lastnosti. Ustvarite lahko supermana. Novega človeka.

(Hoffman se zasmije. Sestra, opogumljena, se tudi zasmije. In nazadnje se zasmije še Martin.)

HOFFMAN: Zdajle bomo stekli do vrat? In zdajle bomo stekli nazaj? To je material, iz katerega bi radi ustvarili supermana?

MARTIN: Zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče do vrat.*) ... In zdajle bomo stekli do vrat ... (*Počepne in občepi.*)

DaSILVA: Potrebno je premišljeno intenzivno delo. Potreben je temeljit program. To je zgodovinski projekt.

HOFFMAN: Absolutno ne pride v poštev.

MARTIN: (*vstane*) In zdajle bomo počepnili ... (*Steče nazaj.*) To je zgodovinski projekt.

DaSILVA: Predložila sem ga vodji oddelka na fakulteti. Bil je navdušen.
HOFFMAN: To je njegova stvar. Jaz nisem.
SESTRA: Še ena zarota. Hujša od prve.
DaSILVA: Kaj bi pa izgubili, če bi poskusili?
HOFFMAN: Pravico do tega, da nas svet še ima za razumne ljudi,
Kaj bi pa radi ustvarili za božjo voljo? Nefunkcionalen psiho-
loški zvarek, ki ne bi bil sposoben ne ljubezni ne upanja ne
bojazni ne drugih človeških čustev? Ali dvonožno pošast brez
moralno-etičnega samonadzora?
MARTIN: Jebite se.
DaSILVA: Dr. Hoffman ...
HOFFMAN: Izbijte si to monstrozno zamisel iz glave.
DaSILVA: Dr. Hoffman. Ta stvar je preveč enkratna, preveč feno-
menalna, da bi se ji odrekla. Naredila bom vse, kar je v mojih
močeh, da jo uresničim.
HOFFMAN: Čez moje truplo.
SESTRA: In čez moje.
MARTIN: In čez moje.

(Luči ugasnejo.)

7.

(Hoffman. Sestra pripelje gospo Martin.)

GOSPA MARTIN: Doktor, razočarana sem nad vami. (Mu izroči
torbico, ki jo Hoffman preda Sestri; mu izroči še plašč, ki ga
Hoffman obdrži v rokah.) Zakaj mi niste sporočili, kaj se dogaja
z mojim soprogom?
HOFFMAN: Ker se z njim ne dogaja nič posebnega.
GOSPA MARTIN: Sporočeno mi je bilo nekaj drugega.
HOFFMAN: (preda plašč gospe Martin Sestri) Govorice neod-
govornih ljudi.
SESTRA: Na tem inštitutu je dr. Hoffman edini, ki ima diagnostične
kompetence.

GOSPA MARTIN: (*Sestri*) Ne bi raje odnesli plašča in torbice na hodnik?

(*Sestra se obotavlja, pogleda Hoffmana, ki pokima. Sestra odnese plašč in torbico skozi desni izhod.*)

GOSPA MARTIN: Dr. Hoffman ...

HOFFMAN: (*narejeno prijazno*) Gospa Martin ...

GOSPA MARTIN: Se lahko pogovoriva o tem kot razumna človeka?

HOFFMAN: Očitno je bila pri vas dr. DaSilva.

GOSPA MARTIN: Nikoli še nisem videla tako navdušene mlade ženske. Če lahko uresniči vsaj desetino tega, kar si je zadala, je naša dolžnost, da ji pomagamo.

HOFFMAN: Naša dolžnost je, da jo spametujemo in s tem pomagamo vašemu možu.

GOSPA MARTIN: Zagotovila mi je, da je moj mož ta trenutek samo lupina. Človeka je treba šele ustvariti. Rekla je, da je kot prazno platno, na katerega lahko naslikamo vse, kar hočemo. Iz njega lahko naredimo vrhunskega znanstvenika, umetnika, glasbenika, matematika, poslovneža. Iz njega lahko naredimo vse, in vse najboljše. Dr. DaSilva je rekla, da ima moj mož izjemen talent –

HOFFMAN: Kje pa ga je naenkrat dobil? Vaš mož ni genialen, vaš mož je bolan.

GOSPA MARTIN: Ali mi res želite uničiti upanje, ki se je porodilo v meni? (*Posmrka.*)

HOFFMAN: Upanje na kaj?

GOSPA MARTIN: Da bom končno dobila moža, na katerega bom lahko ponosna. Ki mi bo tudi kaj dal, malo večje udobje, kot sem ga vajena –

HOFFMAN: Potem bi bilo za vas bolj koristno, da vam dr. DaSilva vzgoji moža nazaj v to, kar je bil.

GOSPA MARTIN: Na kratko, doktor, podpisala sem izjavo. Dr. DaSilvi sem odobrila projekt.

HOFFMAN: Kaj pa gospod Martin?

GOSPA MARTIN: (*skomigne*) Dokler ni priseben, sem po zakonu jaz odgovorna zanj.

HOFFMAN: Naj pošljem ponj?

GOSPA MARTIN: Zakaj?

HOFFMAN: Ne zato, da bi ga vprašali, ali se strinja s tem, da ga spremenimo v supermana. Zato, da ga pozdravite in mu izrazite moralno podporo, kot žena možu – to sem mislil.

GOSPA MARTIN: Dokler ni priseben, bi to bilo brez koristi.

HOFFMAN: Zakaj ste potem sploh prišli?

GOSPA MARTIN: Mislim, da razumeva, za kaj gre.

HOFFMAN: Jaz sem zadnja ovira, ki še onemogoča začetek tega epohalnega eksperimenta. Starokopitnež, ki hoče za vsako ceno vztrajati pri svojih predpotopnih načelih.

GOSPA MARTIN: Nikar ne mislite, da ne spoštujem vaših načel –

HOFFMAN: So pa zelo nepraktična.

GOSPA MARTIN: Ne spoznam se na psihologijo in te reči. Z dr. DaSilvo mi dajeta dvoje različnih možnosti. Vaša mi ne ponuja ničesar razen tega, da stvari ostanejo take, kot so.

HOFFMAN: Saj ne gre za to, kaj kdo ponuja vam, gospa. Gre za gospoda Martina, ki je vaš mož in moj pacient. Podgane, kunce, opice res zlorabljam v imenu znanosti, z ljudmi pa tega ne smemo početi.

GOSPA MARTIN: Dr. Hoffman, koliko zaslužite kot strokovni vodja inštituta?

HOFFMAN: (*se obrne proti desnemu izhodu*) Sestra! Plašč in torbico, gospa Martin odhaja.

(Skozi vrata pride namesto Sestre DaSilva. Sledi ji gospod Martin. Gospa Martin se spogleda z DaSilvo in brezmočno razprostere roke.)

HOFFMAN: Gospa Martin se pravkar poslavlja.

DaSILVA: Midva pa sva prišla s sestanka, a ne, gospod Martin?

MARTIN: Bu bu ri bum, bu bu ri bum.

DaSILVA: Bila sva pri predsedniku sveta strokovnih direktorjev inštituta. In kaj je rekel predsednik, gospod Martin?

MARTIN: In kaj je rekel predsednik gospod Martin? Predsednik je rekel: gospod Martin, gospod Martin ... Predsednik je rekel,

da je gospod Martin po novem subjekt eksperimentalnega projekta XXX.

DaSILVA: (*razgrne zložen list papirja in ga dvigne*) In tukaj je kos papirja, ki to potrjuje.

GOSPA MARTIN: Bravo! Odlično! (*Zaploska.*)

MARTIN: (*zaploska*) Bravo! Odlično! Bu bu ri bum.

DaSILVA: Dr. Hoffman. Ker bo ta projekt potekal v okviru inštituta, računam na vaše strokovno sodelovanje.

HOFFMAN: Kako lepo od vas, da mi ponujate mesto asistenta na inštitutu, kjer sem že petnajst let strokovni vodja.

DaSILVA: Ponujam vam partnerstvo pri zgodovinskem projektu.

HOFFMAN: Tam, kjer ste vi, ni dovolj prostora za dva.

DaSILVA: Kakor želite.

HOFFMAN: Predvsem pa ne bi rad, da se veselite prezgodaj. Svet direktorjev bo moral upoštevati tudi moje mnenje. (*Se napoti k izhodu.*)

GOSPA MARTIN: Doktor ... (*Hoffman se obrne.*) Plašč in torbico, prosim. (*Ga zmagoslavno gleda.*)

MARTIN: Predsednik je rekel: stojimo na pragu neslutnih možnosti. Naravi lahko pomagamo, da naredi evolucijski skok v naslednjo fazo, na raven superčloveka. Ime tega inštituta bo vklesano v zgodovino z zlatimi črkami. Predsednik je rekel bu bu ri bum. In zdajle bomo stekli do vrat ... (*Počepne.*)

(*Luči ugasnejo.*)

8.

(*V ospredju Hoffman, ki sedi in tuhta, in Sestra, ki stoji za njim in ga gleda. V ozadju, vsak v svoji pozi in na svojem mestu, pacienti, vključno z Martinom.*)

CARUSO: (*se previdno približa*) Oprostite, Sestra, se doktor ne počuti dobro?

SESTRA: Bojim se, da ne.

CARUSO: Zakaj ne?

SESTRA: Za njegovim hrbtom so se zgodile grde reči.

ČLOVEK PES: Doktor je prišel pod vpliv kozmičnih žarkov. Prav tam, kjer sedi, so najmočnejši. Ni me hotel poslušati. Tudi nas bo zadelo. Skrajni čas je, da pobegnemo.

POŠEVNI: Ti kar pobegni, Fifi. Rep med noge.

SESTRA: Doktor ne more razumeti, kako ga je lahko zvita frajla s hinavskim nasmehom zmanipulirala v kot. In to z nekaj potezami.

REBEKA: Doktor je zelo dober, Rebeka ga ima zelo zelo rada.

SESTRA: Doktor je predober. Ker pa ne pozna žensk, je strašno naiven. In pretrmast in preponosen, da bi upošteval dobromameren nasvet.

CARUSO: Pa se doktor zaveda, da bo božič leta 2853 petindvajsetega decembra?

SESTRA: Mislim, da se, profesor: božič je vsako leto 25. decembra.

CARUSO: Potem pa mu žal ne morem pomagati.

TRZAVA ŠALJIVKA: (*pitrza v ospredje*) Jaz bom doktorja v trenutku spravila v dobro voljo, a ne doktor? “Kavo brez smetane,” pravi stranka natakarkarju. “Oprostite,” pravi natakarkar, “smetane nimamo, a bi kavo brez mleka?” Ha ha ha.

(*Se skloni in pogleda Hoffmana, ki se počasi obrne k njej in se nasmehne.*)

REBEKA: (*priteče, odrine Trzavo Šaljivko in se postavi pred Hoffmana*) Doktor, pesem.

HOFFMAN: Kdaj drugič, Rebeka.

REBEKA: Zdaj zdaj zdaj!

HOFFMAN: (*se ozre*) Boste vi, Poševni?

POŠEVNI: Zmeraj na voljo. (*Pride v ospredje.*)

Kako je zardela, in srce ji je bilo,
ko sem ji z vajeno roko segel pod krilo –

HOFFMAN: (*vstane*) Dovolj.

POŠEVNI: (*sprenevedavo*) Oprostite, mislil sem –
SESTRA: Prav hudobni ste – in to zdaj, ko doktor potrebuje podporo.
POŠEVNI: Žal mi je, res, ta hip bom oddeklamiral nekaj kitic iz
Byrona.
REBEKA: Nočem več pesmi. (*Užaljena odide v kot, pade na kolena,
skloni glavo in občepe.*)

(*Hoffman pomigne Sestri. Sestra gre k Rebeki, počepne ob njej
in jo začne tolažiti.*)

MARTIN: Žal mi je, res, ta hip bom oddeklamiral nekaj iz Byrona.
Jaz sem papiga po imenu Martin, eksperimentalni projekt XXX.
ČLOVEK PES: (*se postavi pred Rebeko, si sezuje čevelj in ji ga
ponudi*) Čeveljček?

REBEKA: (*pograbi čevelj in plane pokonci*) O čeveljček, čevelj-
ček ... (*Zapleše s čevljem v naročju.*) Kako sem plesala, o kako
sem plesala ...

CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA, ČLOVEK PES: Tap tap ... tap tap ...

REBEKA: ... so delali čeveljčki po parketu ...

CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA, ČLOVEK PES, SESTRA: Tap tap ...
tap tap ...

REBEKA: ... in nad mano se je vrtelo, nad mano se je vrtelo, vrtelo,
vrtelo ... nebo ...

CARUSO, TRZAVA ŠALJIVKA, ČLOVEK PES (*se zavrtijo kot
Rebeka*): ... se je vrtelo, vrtelo, vrtelo ... nebo ...

SESTRA: (*se tudi zavrti*) ... se je vrtelo, vrtelo, vrtelo ... nebo ...
(*Zave se Hoffmanovega pogleda in se ustavi.*) Malo me je
zaneslo.

HOFFMAN: Nič hudega, Sestra. Veseli me, da bo nekdo skrbel
zanje tudi potem, ko mene ne bo.

SESTRA: (*se obrne k razgrajajoči družčini*) Dovolj.

(*Pacienti drug za drugim obmirujejo, tudi Rebeka, ki pa noče
vrniti čevlja Človeku psu; ta se sprjazni s tem.*)

SESTRA: Doktor se je odločil, da nas bo zapustil.

(Popolna tišina.)

REBEKA: Nas doktor nima več rad?

TRZAVA ŠALJIVKA: Naveličal se nas je, a ne, doktor? Čudim se, da šele zdaj.

SESTRA: Mislim, da nas še ima rad. Vendar se mu to zdi manj pomembno kot njegov osebni ponos.

HOFFMAN: Moja odločitev je stvar načel.

ČLOVEK PES: Kaj bo pa z nami?

REBEKA: *(se postavi pred Hoffmana in se nerodno prikloni)*

Ko boš stara, siva in zaspana
dremuckala pri ognju, in počasi beri ...

HOFFMAN: Odpri tole knjigo in počasi beri ...

REBEKA: Odpri tole knjigo in sanjari o pogledu mehkem ...

REBEKA, HOFFMAN, CARUSO, POŠEVNI: Ki si ga nekoč imela
v očeh teh lepih ...

HOFFMAN: *(presenečen, ganjen)* Rebeka, je to mogoče?

REBEKA: *(ponudi Hoffmanu čevelj Človeka psa)* Poklanjam vam
čveljček.

HOFFMAN: *(vzame čevelj)* Hvala, Rebeka. Saj ga smem vrniti
lastniku? *(Poda čevelj Človeku psu, ki si ga obuje.)*

REBEKA: Doktor, kaj bo z nami?

MARTIN: *(zelo hitro, mehanično, brez občutka)* Človeška civilizacija
je dosegla stopnjo, na kateri moramo vzeti evolucijo v lastne
roke. Ne moremo je več prepuščati spontanemu procesu narave.
Kaj je ustvaril homo sapiens v zadnjih dva tisoč letih? Svet
odpadkov, svet nesnage, svet zastrupljenih rek in gozdov in
oceanov, svet brez ozona. Za obstanek in blagobit človeštva je
nujno potrebna transformacija človeka v bu bu ri bu bu ri bum.
In zdajle bomo stekli do vrat ... *(Počepne.)* In zdajle bomo
stekli nazaj ... *(Steče do vrat, postane maničen.)* Tudi če nam
uspe ustvariti vsaj enega človeka, vsaj enega, enega, enega
človeka, ki bo dosledno utelešal vse najboljše možne človeške
lastnosti, smo opravili pomemben delež dolžnosti, ki nam jih
nalagata poklicna etika in človeška vest. Morda je s tem res

povezano tveganje, ki ga ni mogoče predvideti, toda kaj je tveganje pri človeku, ki je že tako povsem odpisan, v primerjavi s pomembnostjo rezultatov, ki jih lahko dosežemo, ki jih lahko dosežemo bu bu ri bu bu ri bum. In zdajle bomo počepnili ...
(*Steče nazaj v sredino odra. Postane zamišljen in žalosten.*)

Da Bog je hotel me skušati z bridkostjo,
da je usul na glavo mi vso bol in vse sramote,
pogreznil v siromaštvo me do ust,
vklenil v sužnost mene in moj up ...
mene in moj up ... mene in moj up ...

(*Se tragično sključen in potrj zastrmi predse. Hoffman stopi k njemu. Tudi Sestra se približa, z njo vred pa naredijo korak ali dva proti Martinu tudi vsi pacienti.*)

HOFFMAN: Nič se ne bojte, gospod Martin.

VSI PACIENTI: Nič se ne bojte, gospod Martin.

HOFFMAN: Poskrbeli bomo, da se vam ne zgodi nič hudega.

SESTRA: (*veselo oznani*) Doktor nas ne bo zapustil!

VSI PACIENTI: Doktor nas ne bo zapustil!

MARTIN: Doktor nas ne bo zapustil. Hop. (*Poskoči.*) Buuuu.

CARUSO: Potem bi pa jaz, če nikogar ne moti, izrabil to priložnost in zapel arijo iz "Figarove svatbe".

(*Spleza na stol, se prikloni, začne peti. Hkrati dirigira. Vsi ga poslušajo. Trzava Šaljivka stoji pred njim in ga oponaša. Luči počasi temnijo.*)

9.

(*Vsi razen Martina in DaSilve. Pacienti ždiijo in sedijo v različnih pozah, Hoffman se nervozno sprehaja, Sestra ga zaskrbljeno opazuje. Hoffman pogleda na uro, zavzdihne, pogleda Sestro.*)

254

CARUSO: Na kaj pa čakamo?
REBEKA: Na kaj čakamo, doktor?
POŠEVNI: Na boljše čase.
SESTRA: Na rezultate doktorjeve nesposobnosti, da bi bil gospodar
v lastni hiši.
ČLOVEK PES: Vse, kar se tukaj dogaja, je rezultat kozmičnih
žarkov. (*Povohlja.*) Še se krepijo. Še huje bo.
REBEKA: Ko sem bila še majhna, zelo zelo majhna, mi je umrla
mamica.
POŠEVNI:

In ker mi je umrla mamica,
sem jaz zelo čudna damica,
oblačim se kot strašilo,
to ni izjema, to je pravilo –

REBEKA: (*poskoči*) To ni izjema, to je pravilo.

(*Sestra stopi k Poševnemu in mu sname očala. Poševni se nagne.*)

SESTRA: Če hočete, da vam jih vrnem, se ta hip opravičite.
POŠEVNI:

Če je ženska preobdarjena z leti
in zaljubljena v šefa, ki mu je ljubši pir,
se ženske poloti velik nemir,
saj nima zvečer kaj početi –

REBEKA: (*zaploska*) O krasna pesem, Poševni! Zaploskajte, pro-
fesor! Zaploskajte, doktor! Zaploskajte, Sestra!

SESTRA: (*zardela pospravi očala in se umakne k steni*) Dva dni
boste brez očal.

POŠEVNI: Lepo. Jaz bom pa zdajle začel počasi in metodično
razbijati pohištvo. (*Seže po najbližjem stolu.*)

SESTRA: Samo en stol poškodujte, pa lahko spakirate in greste.

POŠEVNI: Na cesto me boste vrgli?

SESTRA: Zakaj ste sploh tukaj? Nič vam ne manjka, lahko bi bili
doma.

POŠEVNI: Tukaj sem zato, ker sem rad nekje, kjer sem edini pri zdravi pameti.

SESTRA: Zato, ker je tukaj dovolj ljudi, ki jim lahko nagajate.

POŠEVNI: Vrnite mi očala, ali pa začnem razbijati. (*Dvigne stol.*)

HOFFMAN: Lepo vas prosim ... Sestra ... Konec otročarij ... Vrnite mu očala.

SESTRA: Samo, če se opraviči.

HOFFMAN: Poševni.

POŠEVNI: Samo, če mi vrne očala, bom inštitutu prihranil izdatek za novo pohištvo.

(Hoffman stopi k Sestri, ji potegne očala iz rok, stopi k Poševnemu in mu jih natakne na nos. Poševni se vzravna.)

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali –

HOFFMAN: Gospa, prizanesite nam.

CARUSO: Kot umetnik, ki čuti nenehno željo po izražanju, bi rekel naslednje: skrajni čas je, da zbrano družčino razveselim z malo znano arijo –

HOFFMAN: (*se sunkovito obrne in se napoti k levemu izhodu*) Ne bom čakal cel dan na cigana z medvedom.

ČLOVEK PES: (*povohlja*) Prihajata. (*Hoffman se obrne.*) Vsak hip bosta tukaj. En, dva, tri, štiri, pet ...

(Skozi desni vhod prideta Martin in DaSilva.)

HOFFMAN: Končno.

REBEKA: Kdaj pa pride cigan z medvedom, doktor?

HOFFMAN: Lahko začnemo?

DaSILVA: Gospod Martin? Bi zaplesali z mano?

(Martin stopi k DaSilvi, se prikloni, jo prime za roko, zaplešeta dunajski valček.)

DaSILVA: Rumba.

MARTIN: Rumba. (*Zaplešeta rumba.*)

DaSILVA: Samba.

MARTIN: Samba. (*Zaplešeta sambo.*)

DaSILVA: Lambada.

MARTIN: Lambada. (*Zaplešeta lambado.*)

(Martin pleše kot poklicni plesalec. Hoffman mršči obrvi. Sestra ne more skriti osuplosti. Konec plesa.)

REBEKA: Joj kako lepo ste zaplesali, gospod Martin! Zaploskajte, profesor! Zaploskajte, Poševni!

DaSILVA: Einstein.

MARTIN: Pacifist, ki nam je dal atomsko bombo. Umrl je verujoč v Boga, ki so ga rezultati njegovega dela zanikali. Zapustil nam je skrivnosti, večje od vseh, ki mu jih je uspelo razrešiti.

DaSILVA: Katulus.

MARTIN: (*mehanično*)

Lucundum, mea vita, mi mihi proponis amorem,
Hunc nostrum inter nos perpetuum que fore,
di magni, facite ut vere promittere possit,
adque id sincere icat et ex animo,
ut liceat nobis tota perducere vita
aeternum hoc sanctae foedus amicitiae.

DaSILVA: Lao Cu, Tao Te Ching.

MARTIN: (*odrecitira odlomek v kitajščini*)

DaSILVA: Koliko jezikov govorite doslej, gospod Martin?

MARTIN: Devetindvajset.

DaSILVA: Vaše mnenje o trenutnem položaju človeka.

MARTIN: Trenutni položaj človeka je tak, da sta center za slutenje in center za čutenje zdrsnila iz zavesti v podzavest, tako da se človek povezuje z okoljem samo prek centra za mišljenje, ta center pa označuje z besedico "jaz". Vzgoja novega človeka mora temeljiti na spoju podzavesti z zavestjo, tako da lahko človek funkcionira v skladu s svojimi dejanskimi cilji.

DaSILVA: Hvala za pozornost, dr. Hoffman.

MARTIN: Hvala za pozornost, dr. Hoffman.

REBEKA: Hvala za pozornost, profesor. Hvala za pozornost, Poševni. Hvala za pozornost, Sestra.

DaSILVA: Imate kakšno vprašanje?

MARTIN: Imate kakšno vprašanje?

REBEKA: Imate kakšno vprašanje?

HOFFMAN: Gospod Martin ... (*Se mu počasi približa.*) ... kako se počutite?

(*Martina pogleda DaSilvo*)

DaSILVA: Vprašanje bi moralo biti bolj konkretno. Recimo, kako se počutite ta trenutek?

MARTIN: V svojih najtemnejših trenutkih lahko najdemo najsvetlejše zaklade.

HOFFMAN: In kako se počutite na splošno?

MARTIN: Na splošno ne smemo zatirati svojih negotovih občutkov, ker se tako oddaljimo tudi od pozitivnih.

HOFFMAN: Prav, in kaj to pomeni konkretno – kako se vi počutite ta trenutek?

MARTIN: V svojih najtemnejših trenutkih –

HOFFMAN: Občutki, gospod Martin! Kaj čutite v sebi, ste žalostni, ste veseli, se česa bojite, vas kaj skrbi, je v vas upanje, brezup, resigniranost – kaj je v vas?

MARTIN: Ni nujno, da je situacija tista ali da je čustvo tisto, ki ustvarja problem – lahko ga ustvarja zavračanje situacije ali čustev, zaradi česar je lahko problem celo večji.

HOFFMAN: Vse to je mogoče res, gospod Martin, ampak jaz bi se rad pogovarjal z vami. Rad bi slišal o vaših ciljih, o vaših željah.

MARTIN: Zaprem oči, globoko vdihnem, in ko izdihnem, si tiho rečem: Moje telo se zdaj sprošča. In še enkrat: Moj duh se sprošča. In še enkrat: Prost sem, nič več me ne veže.

HOFFMAN: Koliko stopinj Fahrenheita je 40 stopinj Celzija?

MARTIN: Sto štiri.

HOFFMAN: Če je temperatura zraka 104 stopinje Fahrenheita, je to hladno, toplo ali vroče?

MARTIN: To je 40 stopinj Celzija.

HOFFMAN: Je to hladno, toplo ali vroče?

MARTIN: To je 104 stopinje Fahrenheita.

DaSILVA: (*se vmeša*) Gospod Martin, kaj je bistvo vsakega procesa?

MARTIN: Če gradim hišo in mi kdo očita, da bo vanjo snežilo in deževalo, ker nima strehe, se mi zdi neumno ponavljati, da strehe ne morem obesiti v zrak, ampak moram najprej sezidati stene, tako kot sten ne morem sezidati, ne da bi prej postavil temelje.

DaSILVA: Hvala, gospod Martin.

HOFFMAN: Prav. Priznavam, da ste šele na prvi stopnji projekta. Ampak denimo, da ste izčrpali možnosti, ki vam jih daje nevronska nevihta v možganih gospoda Martina – nevihta, ki se lahko konča tako nenadoma, kot se je začela, upam, da se tega zavedate. Denimo, da stoji pred vami končni rezultat vaših naporov. Superčlovek. Adam nove generacije. Kako bi ga opisali?

DaSILVA: Kot človeka, ki je suveren na treh temeljnih področjih človeške dejavnosti.

HOFFMAN: In ta področja so?

DaSILVA: Intelekt, umetnost, religija.

HOFFMAN: To si razlagam takole: gospod Martin naj bi postal človek bleščečega uma, nekakšen Schopenhauer, recimo, hkrati pa genialni umetnik, nekakšen Van Gogh, če se omejuje na likovno umetnost, hkrati pa svetnik, nekakšna mati Tereza v hlačah.

DaSILVA: V grobem, da.

HOFFMAN: Se vam ne zdi, da se ta tri področja med seboj izključujejo?

DaSILVA: Kaj pa Leonardo? Se vam ne zdi mogoče, da bi lahko bil človek nove renesanse enako ali pa celo bolj vsestranski?

HOFFMAN: Tudi najbolj vsestranski človek lahko ravna samo v skladu s svojimi vrednotami.

DaSILVA: In zakaj ne bi mogel tega početi gospod Martin?

HOFFMAN: Ker so vrednote funkcionalne samo, če so plod konkretnih doživetij. Ne pa, če so nekomu predane kot abstraktni koncepti.

MARTIN: Bu bu ri, bu bu ri bum.

REBEKA: (*poskoči*) Bu bu ri, bu bu ri bum.

DaSILVA: Dr. Hoffman, vi ste človek brez domišljije. Govorim o človeku, ki ne bo samo univerzalno sposoben, ampak bo tudi nežen, preudaren, pravičen, ki ne bo ubijal, si prilaščal tistega, kar ni njegovo, ki ne bo zatiral, goljufal, izkoriščal. In če projekt propade ali uspe samo deloma, ali ni vredno poskusiti?

HOFFMAN: Povejte mi, ima gospod Martin v sebi merilo, ki mu pomaga reči: to bom storil, ker je dobro ali koristno, tega pa ne, ker je slabo ali nesmiselno?

Da SILVA: Vprašajte ga.

HOFFMAN: (*gleda Martina*) Zdajle bomo stekli do vrat in se z glavo zaleteli v zid ... (*Steče do vrat, se ustavi in gleda Martina.*)

MARTIN: (*odkima in pogleda na uro*) Zdajle bomo imeli uro hebrejščine, potem bomo slikali akvarele, potem bomo vadili Brahmsov violinski koncert.

(*Hoffman počasi pride nazaj. DaSilva se zabava.*)

DaSILVA: No, doktor? Še kakšen ugovor?

(*Hoffman strmi vanjo. Potem strmi v Martina. Se obrne proč in brezmočno razprostre roke.*)

(*Luči ugasnejo.*)

Drugo dejanje

1.

(Martin, Rebeka, Poševni, Caruso. Rebeka kleči v sredini, drugi stoje okrog nje.)

REBEKA: Ko sem bila še majhna, zelo zelo majhna, ko sem bila čisto čisto mičkена, mi je umrla mamica.

POŠEVNI: Mamica.

MARTIN: Ko sem bila še majhna, zelo zelo mičkена.

REBEKA: Mi je umrla mamica. Po licih so mi tekle solze, debele mokre solze, in mi polzele v usta, slane, debele solze.

CARUSO: Si imela rada mamico?

REBEKA: Jokala sem, ampak ne zanjo – zase. Mamica je bila v redu, odšla je na toplo, za vedno na toplo. Jaz sem ostala pa tukaj. Zeblo me je. V meni je bila zima, hladna kot smrt. *(Se tesno zavije v narobe oblečen pullover.)*

POŠEVNI: In potem?

MARTIN: Odšla je na toplo, za vedno na toplo.

REBEKA: Potem me je zeblo mnogo let.

POŠEVNI: In potem si plesala, in vodil te je po bleščočem parketu.

POŠEVNI, CARUSO: Tap tap ...

POŠEVNI: ... so delali čevljički ...

POŠEVNI, CARUSO: ... tap tap.

MARTIN: Po bleščočem parketu.

REBEKA: Ne.

CARUSO: Ne?

POŠEVNI: Če si pa rekla. Povaljal te je po listju in nad sabo si videla samo krošnje dreves.

CARUSO: In nebo.

POŠEVNI: In vrtelo se je, vrtelo.

REBEKA: Ne! ... To je bila moja zgodba.

POŠEVNI: Ni bilo res?

REBEKA: Obljubil je, da me bo peljal na ples. Ko pa nisem imela čeveljčkov ... (*Začne se boriti z jokom.*) Imela sem samo škornje z vezalkami. Težke, oguljene. Nihče mi ni kupil čeveljčkov. Nihče ... In ni hotel z mano.

POŠEVNI: Ti pa si vendarle šla. V domišljiji.

REBEKA: (*pretresljivo zajoka*) Hotela sem zgodbo, hotela sem pesem! Hotela sem vse ... (*Zajoka.*)

(Caruso, Poševni in Martin stojijo ob njej. Martin naredi korak proti njej, se ustavi, se obotavlja, naredi še en korak, ji položi roko na rame in jo nežno stisne. Rebeka neha jokati, obrne glavo in se mu zazre v oči. Tako se gledata, ona hvaležna in presenečena, on začuden nad tem, kar je storil. Vzravna se in stopi proč.)

REBEKA: Pesem?

(Martin pogleda Poševnega, nato Carusa.)

CARUSO: Jaz bi lahko izjemoma, ker kot veste so moj *metier* arije, zapel eno iz ciklusa Straussovih "Lieder", mislim seveda na Richarda Straussa –

REBEKA: Gospod Martin mi bo povedal pesem. (*Ga pričakujoče gleda.*)

POŠEVNI: Kaj čakate? Punca bi rada pesem. Po možnosti – to se ji vidi v očeh – ljubezensko.

REBEKA: Pesem! (*Zaploska kot otrok.*)

(Martin recitira Katula, v slovenščini, tokrat ne mehanično, ampak z občutkom in predanostjo, strmeč Rebeki v oči.)

REBEKA: (*zaploska in plane pokonci*) O krasna pesem, čudovita krasna pesem, še posebej ker čisto nič ne razumem. Zaploskajte, profesor Caruso. Zaploskajte, gospod Poševni.

(*Caruso in Poševni zaploskata, Martin se jima pridruži.*)

CARUSO: Jaz bi pa izrabil ta veseli trenutek za eno vprašanje. (*Vsi ga pogledajo.*) Ali se zbrana družčina zaveda, da bo velika noč leta 8352 v petek 29. marca?

POŠEVNI: Družčine to ne briga, profesor. Gospod Martin in Rebeka bosta zaplesala.

REBEKA: (*pričakujoče*) Čeveljček, čeveljček? (*Se zavrti.*)

MARTIN: Rumba.

(*Zapleše rumbo. Rebeka se mu skuša pridružiti, vendar je skrajno nerodna. Tudi Poševni in Caruso ritmično trzata.*)

MARTIN: Samba. (*Prizor se ponovi s sambo.*)

POŠEVNI: Kaj pa zdaj?

CARUSO: Kaj pa zdaj?

POŠEVNI: Zdajle bomo odigrali prizor iz drame.

REBEKA: Ooooo ... (*Poskoči in zaploska.*) Zgodba?

CARUSO: (*mu požuga s prstom*) Kaj naklepate?

POŠEVNI: Vam in meni v zabavo, profesor, bova ta dva speljala na trhli led ljubezni. In ko bo led počil, se bova smejala.

CARUSO: To pa ni prav.

POŠEVNI: Ali je prav, da ne morem stati pokonci, če mi z očal ne bingljajo svinčeni obeski? Ali je prav, da imate v glavi več podatkov, kot jih ima dva tisoč PC-jev, in manj pameti kot srednje inteligentna kura? Če se že Bog zabava na najin račun, zakaj se ne bi midva na račun koga drugega?

CARUSO: Rebeka je krhko bitje.

MARTIN: In ko bo led počil, se bova smejala.

REBEKA: (*poskoči in zaploska*) Zgodbo!

POŠEVNI:

Kje ljubezni sen vzkali?

V srcu, glavi se rodi?

S kakšno hrano se redi?
Povej, povej!

CARUSO:

V mladih se očeh spočne,
iz pogledov hrani se,
v zibki, kjer leži, umre.
Jaz mu z navčkom zazvonim.

REBEKA: (*poskoči*) O, zgodba! Naprej.

MARTIN:

Kaj vidim? Žive li te oči?
Ali drhte na mojih,
in zdi se mi, da utripljejo? Te ustne
razklenjene deli nektaren dih;
tak sladka meja loči naj tako
sladke družice ...

POŠEVNI: Če je tu iskanju kraj ...

MARTIN:

Če je tu iskanju kraj,
vrata si odprl si v raj;
k ljubi se okreni zdaj,
za pozdrav poljub ji daj.

POŠEVNI: Gospica, ali smem?

MARTIN: Gospica, ali smem?

POŠEVNI: (*porine Martina in Rebeko skupaj*) Za pozdrav poljub ji daj.

(*Martin nežno poljubi Rebeko na čelo.*)

REBEKA: (*zavzdihne*) Oooo ... Zgodba ...

(*Poševni stopi za njo, jo prime za ramena in ji sugerira verze.*)

264

POŠEVNI: Evo me, gospod Martin ...
REBEKA: Evo me, gospod Martin ...
POŠEVNI: Tu stojim taka, kot sem ...
REBEKA: Tu stojim taka, kot sem ...

(Pri desnem vhodu se pojavita Hoffman in Sestra. Hoffman zadrži Sestro, ustavita se in gledata.)

POŠEVNI: A vse, kar sem, je prilično neznatno: dekle neuko, neizkušeno ...
REBEKA: Dekle neuko, neizkušeno ...
POŠEVNI: Srečno le v tem, da za učenje ni prestaro še ...
CARUSO:

A najsrečnejše, ker nje voljni duh
se vašemu prepušča, naj ga vlada,
njega gospod, njega vodnik in kralj.

REBEKA: Njega vodnik in kralj.

(Poševni jima združi roke in ju potisne v objem.)

POŠEVNI: Kak sladko spi na griču ...
MARTIN:

Kak sladko spi na griču mesečina!
Tu bodeva sedela, godba naj pa
uho nam boža; lahni mir in noč
prilegata se sladkim harmonijam.

REBEKA: Sladkim harmonijam ...

(Zamaknjena strmita v nebo. Poševni in Caruso, ki stojita za njima, si zarotniško pomežikneta. Potem se primeta čez ramena in se zazreta v nebo tako kot Rebeka in Martin, hkrati pa komaj obvladujeta smeh.)

(Hoffman in Sestra se približata. Poševni in Caruso ju zagledata, stopita vsaksebi, se sprenevedavo režita.)

POŠEVNI: Kratkočasne igrice.
HOFFMAN: Vidim, vidim.

(Tudi Rebeka zagleda Hoffmana in Sestro; izmakne se Martinovim rokam in poskoči.)

REBEKA: Krasna zgodba, zaploskajte doktor, zaploskajte Sestra!

(Hoffman zaploska, pogleda Sestro, ki se mu obotavlja pridrži. Tudi Martin zaploska.)

REBEKA: Tu stojim taka, kot sem. Dekle neuko neizkušeno. Sem pridna, Sestra?

SESTRA: *(ji začne popravljati oblačila)* Vprašaj doktorja.

REBEKA: Sem pridna, doktor?

HOFFMAN: Zmeraj si pridna. Za spremembo danes tudi Poševni ni poreden.

POŠEVNI: *(komaj verjame)* Ne bom dobil okoli ušes?

HOFFMAN: Jaz bi celo predlagal, da s tem nadaljujeta.

POŠEVNI: *(se spogleda s Carusom)* Se šalite?

SESTRA: Ste prepričani, doktor?

HOFFMAN: Absolutno.

REBEKA: Rebeka ima rada pesmi! In gospod Martin tudi!

MARTIN: Kak sladko spi na griču mesečina ...

REBEKA: Kaj pa jaz? Poševni, povejte, kaj pa jaz?

POŠEVNI: Tu bodeva sedela, godba naj pa uho nam boža ...

REBEKA: Uho nam boža ... Še! Še!

(Poševni pogleda Hoffmana.)

HOFFMAN: Res, zelo bom vesel, če s tem nadaljujete. Vendar bi vas prosil za uslugo. Dr. DaSilva ne sme o tem nič vedeti.

POŠEVNI: *(se zareži)* Zarota?

REBEKA: *(poskoči)* Zarota!

MARTIN: *(poskoči)* Zarota! Hop!
SESTRA: *(zadovoljno)* Protizarota.
HOFFMAN: Velja?
POŠEVNI: *(pogleda Carusa)* Name se lahko zanesete, problem je ta
pojoči PC z virusnim programom.
CARUSO: *(si s prstom prekriža ustnice)* Pšššššššt!
REBEKA: *(naredi isto)* Pšššššššt!

(Vsi pogledajo Martina.)

MARTIN: *(naredi isto)* Pšššššššt.

(Luči ugasnejo.)

2.

(Na levi so razporejeni stoli, na desni Snemalec in Novinar pripravljata videokamero in drugo snemalno opremo. Pred in za stoli Hoffman, DaSilva, Rebeka, Caruso.)

REBEKA: Doktor, bom tudi jaz sodelovala na filmu?
HOFFMAN: Tudi.
REBEKA: In gospod Martin?
HOFFMAN: On še posebej.
REBEKA: Se bo na filmu dogajala zgodba?
HOFFMAN: V dokumentarnem smislu.
REBEKA: To bo zgodba o gospodu Martinu in Rebeki, a ne? *(Od veselja poskoči.)*
HOFFMAN: *(pogleda DaSilvo)* Bojim se, da bo to zgodba o gospodu Martinu in dr. DaSilvi.

(Rebeki se obraz pomrači, kujavo se umakne, sede na najbolj oddaljeni stol in vsem obrne hrbet. DaSilva gre k njej in ji položi roko na rame. Rebeka se sunkovito obrne in roko odrine.)

REBEKA: Kaj počnete z gospodom Martinom? Vi ga nimate radi.

(Skozi levi vhod prihiti Sestra.)

SESTRA: Doktor, Poševni nam spet nagaja. Gospoda Martina počuje, kaj naj reče pred kamero.

HOFFMAN: In kaj je to?

SESTRA: Raje ne bi ponavljala.

NOVINAR: Zdaj bi pa kar začeli, če je na vaši strani vse v redu.

DaSILVA: Že nekaj časa.

NOVINAR: Razvrstite se, ne preveč skupaj, drugače pa kakor želite.

HOFFMAN: Sestra, pripeljite jih.

(Sestra odide skozi levi izhod.)

REBEKA: *(se preseli na sredinski stol v prvi vrsti)* Jaz bom sedela poleg gospoda Martina.

HOFFMAN: *(DaSilvi)* Moram reči, da sodelujem pri tej zadevi z maksimalnim zadržkom.

DaSILVA: Potrebujemo sredstva, doktor. Inštitut jih nima.

HOFFMAN: Lahko se zgodi, da si namesto sredstev prislužimo velikansko blamažo.

DaSILVA: Preveč ste panični.

(Tačas je skozi vrata privohljajal Človek pes. Z vseh strani ovohava kamero, ki jo je Snemalec položil na mizico. Človek pes se spusti na kolena in se pomakne pod mizico, zadene ob nogo, mizica se zamaje, kamera se zaguga. Novinar in Snemalec priskočita in jo pograbita.)

NOVINAR: Eden od vaših?

HOFFMAN: To je gospod Berger, primer hiperosmije.

ČLOVEK PES: *(se postavi na nogo)* Vem, kje ste bili, preden ste prišli sem. V prostoru, kjer so pravkar položili volnen tapison.

NOVINAR: *(presenečen)* To je res. *(Pomigne Snemalcu, ki obrne kamero in začne snemati Človeka psa.)*

HOFFMAN: Gospod Berger je imel prometno nesrečo in je doživel pretres možganov. Od takrat živi v svetu osupljive konkretности – v svetu, ki je poln takojšnjih, trenutnih pomenov.

ČLOVEK PES: (*Novinarju*) Pri vas voham mešanico strahu in prezira. Ne veste, kako bi se tukaj obnašali, ker mislite, da ste v norišnici.

NOVINAR: Fascinantno.

ČLOVEK PES: Pri temle gospodu pa voham ključovalno jezo. Preden je prišel sem, se je z nekom sporekel.

(Snemalec in Novinar se spogledata.)

ČLOVEK PES: Ampak to ni nič v primerjavi s tem, kar vam bom zdajle povedal. Že nekaj časa voham kozmične žarke. V tem prostoru se bo nekaj zgodilo. Nekdo bo umrl.

(Novinar pogleda Hoffmana, ki za hrbtom Človeka psa naredi krožen gib ob glavi in razprostre roke, češ, je pač malo zmešan.)

ČLOVEK PES: (*povohlja proti levemu vhodu*) Zdajle prihajajo po hodniku moji kolegi. Lahko povem, v kakem vrstnem redu bodo vstopili. Poševni, Šaljivka, profesor Caruso, Sestra, nazadnje pa gospod Martin.

(V prav takem vrstnem redu pridejo skozi levi vhod vsi omenjeni. Ob Sestrini pomoči se porazporedijo po stolih.)

REBEKA: Gospod Martin bo sedel poleg mene.

(Martin, ki ga je Sestra posadila dva stola proč, vmes pa Carusa, se takoj odzove in skuša sestiti Carusu v naročje. Caruso se godrnjavo dvigne in se preseli na Martinov stol, Martin pa sede na njegovega. Z Rebeko se primeta za roke in se zamaknjeno gledata. Sestra se ozre k Hoffmanu, ki skomigne in ji z znamenji svetuje, naj pusti Martina tam, kjer je.)

DaSILVA: Rebeka, pojdi sedet tja, kjer si bila.

REBEKA: Ne.

MARTIN: Ne.

ŠALJIVKA, CARUSO, POŠEVNI: Ne, ne, ne!

TRZAVA ŠALJIVKA: (*zatrza pred kamero*) Kaj pa tole, ste slišali? Pacient pravi doktorju: “Doktor, moja depresija je čedalje hujša, mislim, da bom jutri naredil samomor.” “V tem primeru,” pravi doktor, “pa bi vas prosil, da kar zdaj poravnate račun.” Zakaj se nihče ne smeje?

NOVINAR: (*pogleda na uro*) Bi se lahko lotili zadeve bolj resno?

DaSILVA: Lahko.

NOVINAR: A bi lahko oba doktorja ostala kar tukaj, ob strani, vi, Sestra, pa stopite, prosim, tja, na drugo stran.

(*Sestra se pomakne na odkazano mesto.*)

NOVINAR: (*v kamero*) Že lep čas se širijo govornice, da se na nevrološkem inštitutu v našem mestu dogajajo nenavadne stvari, ki utegnejo imeti daljnosežne posledice za znanost in človeški razvoj. Prišli smo preverit, kaj se dogaja v resnici. (*Se obrne.*) Spoznajmo najprej paciente, ki so – če smem tako reči – normalno nenormalni. Vsi so namreč žrtve različnih možganskih in nevroloških poškodb, zaradi katerih manifestirajo bizarne simptome. Eni imajo nečesa preveč, drugi nečesa premalo. (*Se približa Rebeke.*) Kaj je, recimo, vaš problem, gospodična?

(*Rebeka se ozre k Hoffmanu, ki ji prijazno pokima.*)

REBEKA: (*sramežljivo*) Moj problem je, da sem Rebeka in imam rada gospoda Martina.

NOVINAR: (*stopi k profesorju Carusu*) In kako bi vi opisali samega sebe?

CARUSO: (*vstane*) Jaz bi najprej vprašal televizijsko občinstvo, ali se zaveda, da bo 29. februar v prestopnem letu 38.204 padel na sredo.

NOVINAR: Hvala ... (*Se hoče pomakniti naprej, vendar Caruso seže po mikrofону in ga potegne k sebi.*) Nadalje bi rad zapel svojo trenutno najljubšo arijo iz svoje trenutno najljubše opere “Hoffmanove pripovedke” –

(Novinar mu hoče iztrgati mikrofon, vendar se ga Caruso krčevito oprijema; Novinar se ozre k Hoffmanu.)

HOFFMAN: Profesor –

(Caruso prime mikrofon z obema rokama in začne peti. Za njim vstane Poševni, si sezuje levi čevelj in z njim udari Carusa po glavi. Caruso neha peti, izpusti mikrofon in si začne pestovati glavo.)

REBEKA: *(plane pokonci in zaploska)* Čeveljček, čeveljček, dajte mi čeveljček.

POŠEVNI: *(si znova obuje čevelj)* Kot vidite, sem jaz edini v tem pajzlu, ki je pri zdravi pameti. In sem lahko prištejete tudi zdravniško osebje, ki je bolj zmešano od najbolj zmešanega med nami.

TRZAVA ŠALJIVKA: *(seže po mikrofonu)* Kaj pa tole, ste slišali –
NOVINAR: *(stopi nazaj pred kamero)* Kot vidimo, gre tukaj za vrsto različnih odstopanj od tega, čemur bi lahko rekli normalno vedenje –

HOFFMAN: *(skuša intervenirati)* To ni čisto točno ... A smem?

NOVINAR: Kasneje, doktor ... *(Nadaljuje.)* Tukaj pa sedi tudi gospod, ki manifestira simptome, zaradi katerih ga ne bi mogli opisati kot nenormalnega, ampak prej kot – nadnormalnega. Glavno zaslugo za to ima dr. DaSilva, ki si je kljub nasprotovanju z neuklonljivo voljo izbojevala pravico do uresničitve projekta brez primere v zgodovini medicine in psihologije. Na kratko, za kaj gre, dr. DaSilva?

DaSILVA: Gospod Martin – vstanite, gospod Martin –

(Martin vstane, se nasmehne, se prikloni, znova sede, Rebeka ga ves čas drži za roko.)

DaSILVA: – gospod Martin je bil žrtev progresivne amnezije. Izgubil je identiteto, zdrsnil je v brezno, iz katerega se je začel reševati –

MARTIN: *(vstane, Rebeka tudi)* Jaz sem papiga po imenu Martin.

(Sede, Rebeka tudi.)

DaSILVA: S ponavljanjem vsega, kar je videl in slišal –

MARTIN: (*vstane, Rebeka tudi*) Kar slišim, to ponovim, kar kdo reče, to naredim. (*Sede, Rebeka tudi.*)

NOVINAR: In če prav razumem, ste potem organizirali eksperimentalni projekt XXX, da bi gospoda Martina vzgojili v človeka, ki bi imel najboljše lastnosti najboljših ljudi in nobene od človeških napak.

DaSILVA: Če stvar zelo poenostavimo –

NOVINAR: In v ta namen ste najeli strokovno pomoč: slikarje, glasbenike, matematike, filozofe, kemike. In ob njihovih inštrukcijah se je gospod Martin bliskovito spremenil v nekaj, česar – tako vsaj trdite – na svetu še ni bilo.

DaSILVA: Naj ponovim: če stvar poenostavimo –

NOVINAR: (*obrne DaSilvi hrbet in stopi k Martinu*) Gospod Martin, koliko jezikov govorite?

MARTIN: (*vstane in mehanično oddeklamira*) Angleško nemško francosko italijansko latinsko grško starogrško hebrejsko svahili kitajsko japonsko rusko češko madžarsko romunsko dansko nizozemsko portugalsko špansko arabsko hindi urdu tajsko švedsko bengalsko finsko puštu parsi zulu burmansko malajsko pidžin esperanto bahasa indonesia.

CARUSO: (*ki je štel na prste*) Štiriintrideset.

DaSILVA: In hausa.

MARTIN: In hausa.

CARUSO: Petintrideset.

NOVINAR: Povejte mi, gospod Martin, kako napreduje vaša glasbena vzgoja.

MARTIN: Beethoven Bach Albinoni Rahmaninov Bartok Stravinski Liszt Elgar Rodriguez Albeniz Čajkovski Strauss Strauss Mozart Barber Mendhelsson Berlioz Brahms.

CARUSO: (*ki je štel na prste*) Devetnajst.

DaSILVA: In Bruch.

MARTIN: In Bruch.

CARUSO: Dvajset.

(DaSilva mu izroči violino in lok. Martin odigra krajši pasus iz Bruchovega violinskega koncerta. Njegova izvedba je osupljiva, briljantna. Vrne violino DaSilvi.)

MARTIN: In zdajle bomo stekli do vrat ... (*Steče do vrat.*) In zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče nazaj, sede.*)

NOVINAR: Kaj pa je to?

DaSILVA: Razgibalne vaje.

HOFFMAN: To niso nobene razgibalne vaje –

MARTIN: Bu bu ri, bu bu ri bum.

VSI PACIENTI: Bu bu ri, bu bu ri bum.

NOVINAR: (*v kamero*) Na prvi pogled torej ni težko razumeti, zakaj se o projektu XXX širijo govorice, ki vznemirjajo tako senzacij lačne medije kot znanstvene ustanove. In, šušlja se, celo nekatera vladna ministrstva. Pa je res vse tako, kot se zdi na prvi pogled? (*Se približa Hoffmanu.*) Dr. Hoffman, vi kot strokovni vodja inštituta ste na začetku nasprotovali temu projektu – zakaj?

HOFFMAN: Ta projekt obravnava človeka, kot da je zapleten mehanizem, ki ga lahko razstavljamo, sestavljamo in programiramo po volji, in s tem prekrajamo svet in naravo po zamislih, ki se nam pač porajajo –

NOVINAR: In kaj je človek, če ni mehanizem?

HOFFMAN: Človek je organizem, ali ni to popolnoma jasno? Mehanizem je sestavljen iz raznorodnih delov, organizem pa se začne kot seme, kot celica, in potem raste in se razvija, enkrat, nezamenljiv, neponovljiv, s svojo lastno samodejno inteligenco, ki ne funkcioniira kot računalniški program, ampak po zakonitostih svoje narave.

NOVINAR: Ali je torej po vašem mnenju ta projekt obsojen na neuspeh?

HOFFMAN: To ni projekt, to je plovba brez kompasa proti čerem, ki čakajo v megli in so bliže, kot si nekateri predstavljajo –

DaSILVA: Bom tudi jaz prišla do besede?

HOFFMAN: Gospod Martin je že tri leta moj pacient. Zame je edini projekt to, da ga rešim pred brodolomom. Da mu vrnem svobodo odločanja, sposobnost zaupanja samemu sebi.

NOVINAR: In kako nameravate to narediti?

(Hoffman se obotavlja, razmišlja).

DaSILVA: No, doktor, kako nameravate to narediti?

NOVINAR: Dr. DaSilva, ali po vsem, kar smo slišali, še vedno zagovarjate ustreznost svoje zamisli?

DaSILVA: Kaj smo pa slišali? Plovba v neznano, pravi dr. Hoffman – ali naj se zagovarjam zaradi nečesa, na kar bi morala biti najbolj ponosna? Celo gospod Martin lahko zavrne ta kratkovidni očitek. Gospod Martin, Kolumbov sindrom.

MARTIN: (*vstane, Rebeka tudi*) Kolumb ni iskal Amerike, ampak krajšo pot v Indijo. Če bi na začetku poti od njega zahtevali, naj opiše, kaj bo našel na cilju, bi lahko opisal le tisto, kar je že poznal. To pa ne bi imelo nikakršne zveze z rezultati njegove poti.

(*Sede, Rebeka tudi.*)

DaSILVA: Plovba v neznano je glavna značilnost znanosti. Brez upanja in zaupanja bi še zmeraj živeli v jamah in lovili žabe za malico. Po židovski mistični tradiciji je Bog ustvaril človeka, ker je potreboval partnerja v kreativnosti. Naša dolžnost je, da s svojim delom uresničimo in transformiramo ves tihi potencial Zemlje, na kateri živimo.

HOFFMAN: In pri tem ni važno, kakšna je cena –

DaSILVA: In pri tem je cena včasih večja, kot bi želeli, vendar jo je v končni presoji največkrat vredno plačati –

HOFFMAN: Kajti namen posvečuje sredstva.

DaSILVA: Dovolite, da končam, dr. Hoffman.

HOFFMAN: Prosim.

DaSILVA: Dr. Hoffman govori o svobodi odločanja, o notranji koherentnosti, o avtohtoni motiviranosti, kot da bi jaz to gospodu Martinu kratila. Res je, da tega ni, vendar dr. Hoffman pozablja, da tega ni bilo že prej, preden sem se projekta lotila.

HOFFMAN: Nehajmo govoriti o tem, kot da ne bi vedeli, za kaj gre. Gre za to, da patološkega stanja ni mogoče transformirati v nadnaravne sposobnosti.

NOVINAR: Sposobnosti, ki jih manifestira gospod Martin, so vse prej kot naravne.

HOFFMAN: Seveda, ker so simptomi bolezni.

NOVINAR: Dr. DaSilva?

DaSILVA: To, čemur Dr Hoffman pravi bolezen, je naravna sposobnost človeških možganov, ki je pri Martinu osvobojena. Zakaj? Ker je ne duši ego z vsemi svojimi mehanizmi skrbi in samoobrambe –

NOVINAR: Je to res, dr. Hoffman?

HOFFMAN: Ne. Prvič, gospoda Martina moramo prebuditi. Drugače bo od groze ponovno znorel tisti hip, ko postane zdrav. In drugič, ta proces že poteka.

NOVINAR: Je to res, dr. DaSilva?

DaSILVA: (*osupla*) Nič ne vem o tem.

HOFFMAN: Edino, kar se pri Martinu navezuje na globljo, človeško plast, na sediment njegovih prejšnjih izkušenj, sta glasba in dramatika. Zdi se mi, da lahko naredimo preboj, če je sploh mogoč, samo na tem področju. Lep primer tega principa je naša Rebeka –

REBEKA: (*plane na noge*) Rebeka bi rada pesem, doktor.

HOFFMAN: Čez nekaj trenutkov, Rebeka –

REBEKA: Zdaj, doktor, zdaj!

VSI PACIENTI: Pesem, pesem!

HOFFMAN: Če malo počakate, boste dobili več, ne samo pesem.

CARUSO: (*vstane*) Bom lahko jaz zapel arijo iz Leoncavallove opere "Pagliaci"?

HOFFMAN: Tudi to ni izključeno.

CARUSO: Po premisleku bi se raje odločil za "Madam Butterfly" ...

(*Poševni ga s čevljem udari po glavi. Profesor si pestuje glavo.*)

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali?

HOFFMAN: Gospa, dovolite mi, da končam.

SESTRA: Sedite, gospa.

VSI PACIENTI: Sedite, gospa!

(*Trzava Šaljivka sede.*)

HOFFMAN: Dramo kot terapijo smo na tem inštitutu že uporabljali, vendar le v izbranih primerih in brez posebnih učinkov. Pri gosposu Martinu v začetni fazi njegovega razkroja ne bi dosti

zalegla. Zdaj pa obstaja upanje, da se bodo čustveni prebliski, ki se pojavljajo v njem, ko z Rebeko igra prizore iz Shakespeara, spremenili v nekaj trajnejšega, morda celo v čustveno prebujenje. S tem pa mu vrnilo tisto, kar je najpomembnejše: sposobnost presoje. Sposobnost, da reče: to sem jaz, jaz hočem to, jaz tako mislim.

REBEKA: (*poskoči*) Jaz tako mislim!

HOFFMAN: Predlagam, da gospod Martin in Rebeka odigrata poljubni prizor iz Shakespeara –

POŠEVNI: Nezaslišano! Da človek ne dobi po vsem, kar je storil, niti besede priznanja –

HOFFMAN: Rad bi dodal, da je bil naš Poševni tisti, ki je začel gospoda Martina uvajati v skrivnosti dramske umetnosti –

DaSILVA: In to za mojim hrbtom, mimo projekta, ki ga vodim. Lepo!

HOFFMAN: Tukaj poteka še en projekt, zanj pa sem odgovoren jaz. Reče se mu zdravljenje pacientov.

DaSILVA: Mislite poskus zdravljenja, kajti odkar sem jaz prišla, ni videti, da bi se kateremu stanje izboljšalo.

HOFFMAN: Odkar ste vi prišli, se je gospodu Martinu stanje izrazito poslabšalo.

NOVINAR: (*se obrne k Martinu*) In kaj pravite vi, gospod Martin?

REBEKA: (*poskoči*) In kaj pravite vi, gospod Martin?

(*Vsi gledajo Martina.*)

MARTIN:

Jaz sem tih, jaz sem tih, smrt,
zdaj v krsto denite me;
na moj dih, na moj dih, smrt;
pripravite mi prt, ves bel,
pretkan ves!
Ni en sam, ni en sam cvet
naj na krsto ne bo mi dejan;
drug noben, drug noben zret
naj ne pride, kam bom pokopan.

(*Luči počasi temnijo.*)

276

3.

(Martin, Poševni, Caruso, Hoffman, DaSilva. Hoffman in DaSilva sedita in strmita vsak v svojo smer. Poševni se sprehaja med njima in ju opazuje. Martin sedi zadaj in po hitrem postopku memorizira vsebino debele knjige. Caruso poje arijo iz "Rigoletta". Konča in se prikloni. Vsi ga ignorirajo. Kratka tišina.)

POŠEVNI:

Zakaj se ta dohtarja grizeta
kot stekla psa?
Sta brez pameti, brez srca?
Ali ju mučijo kozmični žarki?
Jaz, ki sem samo Poševni,
in moji kolegi, po duhu revni,
čakamo na dober zgled.
Dobivamo pa samo zanič hrano
in nikoli počiščen sekret.
Zakaj se –

HOFFMAN: *(se obrne in dvigne roke)* V redu, Poševni. Okay?
Dovolj.

POŠEVNI: Slišal sem, da je Bog ustvaril človeka zato, da bi imel partnerja v kreativnosti.

DaSILVA: *(vstane)* Jaz se projektu ne bom odpovedala.

HOFFMAN: *(vstane)* In jaz se ne bom odpovedal pacientu, ki mi je bil zaupan v zaščito.

POŠEVNI: Začasno premirje? Ali boj na nož do zadnjega pacienta?

(Skozi glavni vhod prikoraka gospa Martin, za njo prihiti Sestra.)

SESTRA: Doktor, nisem je mogla ustaviti –

(Gospa Martin se obrne in izroči Sestri torbico. Plašča nima, ker je poletje.)

GOSPA MARTIN: Za vas, da ne boste praznih rok. (*Sede na najbližji stol, pogleda Hoffmana, DaSilvo.*) Lepe reči se dogajajo.

DaSILVA: (*narejeno prijazno*) Kako to mislite, gospa Martin?

GOSPA MARTIN: Dogovorili smo se, da me boste redno obveščali.

DaSILVA: Obveščamo vas o splošnem poteku projekta, klinične podrobnosti vas ne bi zanimale.

GOSPA MARTIN: Nikoli se nismo dogovorili, da mi boste moža spremenili v javnega klovna.

DaSILVA: To ni naš namen.

GOSPA MARTIN: Njegov obraz se mi reži z vseh ekranov, iz vseh revij, iz vseh časopisov.

DaSILVA: Publiciteta je nujno zlo, gospa Martin. Potrebujemo sredstva.

GOSPA MARTIN: Sredstva? Kaj pa jaz?

POŠEVNI: Kaj pa jaz?

CARUSO: Kaj pa jaz?

MARTIN: Kaj pa jaz?

GOSPA MARTIN: Kako da zna igrati na klavir, bobne, flavto, violino, pozavno, celo na dude, ne morete pa ga naučiti tistega, kar ste obljubili?

DaSILVA: (*v silni zadregi*) To ni najboljši trenutek ...

GOSPA MARTIN: Jaz sem izpolnila svoj del dogovora. Ne mislim čakati pet let, da vi izpolnite svojega.

HOFFMAN: Kaj pa smo obljubili, gospa Martin?

GOSPA MARTIN: Vi nič. Ta mlada dama pa je prišla celo k meni domov, da me našopa z obljubami, za katere je vedela, da so laž.

DaSILVA: Na začetku je kazalo, da je vse mogoče; nismo vedeli, kako se bo stvar razvijala.

GOSPA MARTIN: Potem priznavate, da obljub ne boste izpolnili?

DaSILVA: Tega nisem rekla.

HOFFMAN: Za kakšne obljube gre?

GOSPA MARTIN: Rečeno mi je bilo, da bo moj mož znal uganiti številko srečke, ki bo zadela glavni dobiček na loteriji. Da bo znal izračunati, na katerem številu se bo ustavila ruletna kroglica.

(*Hoffman pogleda DaSilvo, ki od zadrege ne ve, kaj bi.*)

DaSILVA: To je bilo mišljeno kot morebitni stranski učinek – ne boste trdili, da niste vedeli, kaj je glavni namen projekta.

GOSPA MARTIN: Kaj mi pomaga mož, ki mi lahko v tridesetih
jezikih razloži dvajset teorij o nastanku sveta, če ne prinese
domov niti ficka?

POŠEVNI: Sodnik, nad vse pravičen!

MARTIN: In ti meso izrežeš mu iz prsi;
zakon dovolil, dvor je to prisodil.

POŠEVNI: Učen sodnik! Ta sodba! – Daj, pripravi.

MARTIN: Potrpi malo: tukaj je še nekaj. –
Niti kapljice krvi ne daje pismo;
beseda se glasi: en funt mesa;
vzemi si pismo, vzemi funt mesa ...

GOSPA MARTIN: (*vstane*) Počakala bom še dva tedna. Če ne bo
rezultatov, bom preklicala dovoljenje. (*Pogleda Martina.*) Groz-
no, kaj ste naredili iz njega. (*Potegne torbico iz Sestrinih rok in
odkoraka skozi glavni izhod.*)

(*Hoffman gleda DaSilvo.*)

DaSILVA: Potrebovala sem njen podpis. Vi ste seveda veseli.

HOFFMAN: Nikakor, vse to je velika komplikacija tudi zame.

DaSILVA: (*oprezno*) Zakaj? Ga lahko umakne iz inštituta?

HOFFMAN: To lahko naredi kadar koli. Vendar dvomim, da bo.

DaSILVA: Na sodišče bom šla. Dokazala bom, da žena nima pravice
do avtomatičnega skrbništva nad neprisebnim možem.

HOFFMAN: Proces se bo vlekel najmanj dve leti. Projekt bo v tem
času zamrznjen.

DaSILVA: (*zagrebe obraz v dlani*) Kaj narediti?

HOFFMAN: Zakaj ne bi gospoda Martina, poleg vsega, kar že zna,
izučili še za genialnega hazarderja? Za začetek bi vam lahko
priigral denar, ki ga potrebujete za nadaljevanje projekta.

DaSILVA: (*odločno*) Edini, ki mi lahko pomaga, je dr. Roberts.

HOFFMAN: To ste že enkrat predlagali.

DaSILVA: In vi ste mi ga odsvetovali.

HOFFMAN: Ne zaupam mu.

DaSILVA: Ne bi vas smela poslušati. Vladna ustanova, ki nam ga je
ponujala, je bila pripravljena prevzeti večji del financiranja.

HOFFMAN: Ste se vprašali zakaj?

DaSILVA: Fasciniral jih je projekt. Kako neumna sem bila. Zdaj bi nam dr. Roberts prav prišel. Pravzaprav brez njega ne vidim poti naprej.

HOFFMAN: Denar je mogoče dobiti tudi drugje.

DaSILVA: Ne zaradi denarja. Ustanova, ki ga ponuja, ima velik vpliv. Če bo gospa Martin res skušala prepovedati nadaljevanje projekta, si bo zanesljivo polomila zobe.

HOFFMAN: Obstaja še en problem.

DaSILVA: Kateri?

HOFFMAN: Jaz. Ne bom vam dovolil, da bi vpletli dr. Roberts.

(Luči ugasnejo.)

4.

(Vsi na odru. Z njimi je dr. Roberts.)

DaSILVA: No, kaj bomo rekli?

VSI PACIENTI: Dober dan, dr. Roberts.

DaSILVA: In kaj še?

VSI PACIENTI: Dobrodošli.

POŠEVNI: Dobrodošli v pajzlu, v katerem je samo en človek pri zdravi pameti –

CARUSO: *(mu sname očala)* Čeprav ne zna stati pokonci.

POŠEVNI: *(nagnjen odšepa za Carusom, ki si je nataknil očala)*
Vrni mi očala, PC! Ko te ujamem, boš zapel arijo iz opere "Bog mi pomaga".

SESTRA: *(prestreže Carusa in mu odvzame očala)* Poredni ste, profesor. *(Vrne očala Poševnemu, ki si jih natakne in se vzravna.)*

CARUSO: Dr. Roberts, katera je vaša najljubša opera?

ROBERTS: Ne hodim v opero.

CARUSO: Kaj takega ... Kdaj pa imate rojstni dan?

ROBERTS: Zakaj?

CARUSO: Zato da vam povem, kateri dan bo, ko boste praznovali šestdesetletnico!

DaSILVA: Profesor, dr. Roberts je pravkar prišel, dajte mu nekaj časa, da se privadi.

CARUSO: Časa je malo, vsi smo vsako minuto za eno minuto starejši.

POŠEVNI: Dr. Roberts, vas smem nekaj vprašati? Zakaj imate tako dolgo kislo faco, imate mogoče prebavne motnje?

REBEKA: (*se postavi pred Roberta*) Pesem.

ROBERTS: Kaj?

REBEKA: Pesem za našo Rebeko, ki ima rada pesmi.

ROBERTS: Ne znam peti.

REBEKA: Ne pesem za pet, pesem za poslušat.

(*Roberts pogleda Hoffmana.*)

HOFFMAN: Znete na pamet kakšno pesem o letnih časih, o naravi, kaj takega?

ROBERTS: Ne.

POŠEVNI: Nobene pesmi? Kaj za enega dohtarja pa ste? Tukaj smo skoraj vsi pesniki, celo naš Vohljač, a ne, daj, odlajaj nam en sonet, Fifi.

Whoof whoof whoof
whraaaf whraaaf whraaaf
kje je kakšno drevo
da ob njem dvignem nogó –

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali, dr. Roberts? Pacient vpraša doktorja: "Povejte mi, doktor, bom dočakal sto let?" "Kadite ali pijete?" ga vpraša doktor. "Ne, nikoli," pravi pacient. "Se vozite s športnimi avti, zahajate v igralnice, se onegavite z ženskami?" vpraša doktor. "Niti slučajno," ogorčeno zatrdi pacient. "Zakaj bi potem radi živeli sto let?" se začudi doktor.

(*Roberts bruhne v silovit nekontroliran smeh. Trzava Šaljivka ga osupla gleda.*)

TRZAVA ŠALJIVKA: Zakaj se pa smejete? A sem rekla kaj hecnega?

(Roberts se neha smejati.)

ČLOVEK PES: *(stopi k Robertsu in ga od blizu povoha)* Z vami je nekaj narobe. Odkar ste prišli, ste potegnili k sebi vse kozmične žarke. Prej so bili sredi sobe, zdaj pa so zmeraj tam, kjer ste vi.

(Roberts pogleda Hoffmana.)

HOFFMAN: No, zdaj ste spoznali dr. Roberts, on pa vas. Lahko se razidete.

SESTRA: Gremo. Vsak v svojo sobo.

(Martin se napoti proti izhodu.)

DaSILVA: Ne vi, gospod Martin, vi ostanite.

(Martin se vrne. Rebeka ga prime za roko in se našobi.)

REBEKA: Rebeka tudi.

HOFFMAN: Rebeka tudi.

REBEKA: *(od veselja poskoči)* Rebeka tudi! *(Se nasmehne Martinu, ki se ji nasmehne nazaj.)*

(Sestra odvede druge paciente skozi glavni izhod.)

HOFFMAN: *(Robertsu)* Vidim, da ste kar malo šokirani.

ROBERTS: Pomanjkanje tovrstnih izkušenj.

DaSILVA: Gospod Martin je seveda nekaj povsem drugega.

REBEKA: Rebeka tudi. *(Robertsu.)* Ko sem bila še majhna, mi je umrla mamica.

MARTIN: Mamica.

ROBERTS: Jaz bi mnogo raje, da poteka moje sodelovanje strogo v mejah projekta.

(DaSilva pogleda Hoffmana.)

HOFFMAN: Do neke mere so v projekt vpleteni tudi drugi pacienti. Predvsem to velja za Rebeko, ki – Naj demonstriram ...

(Obrne se k Rebeki in Martinu, ki se držita za roke in se gledata.) Pesem.

REBEKA: *(poskoči)* Pesem!

MARTIN: *(poskoči)* Pesem!

HOFFMAN: Gospod Martin bo povedal pesem. Ti mu boš pomagala.

REBEKA: Rebeka rada pomaga gospodu Martinu.

HOFFMAN: Gospod Martin, kako že gre tista ... Že tridesetkrat zlati sončni bog ...

MARTIN: Že tridesetkrat zlati sončni bog
obkrožil je morja in zemlje krog
in svetlih lun dvanajstkrat trideset
s prevzeto lučjo je sijalo v svet –

REBEKA: *(se nestrpno vključi)*

Pot sonca in lune toliko posej
v ljubezni nama lepih dni naštej!

MARTIN: Predraga, dolgo več ne bom s teboj,
moč peša mi, izteka čas se moj –

REBEKA: To plaši me. A strah ta v moji duši
naj srčnega pokoja vam ne ruši:
strah ženski kaže nje ljubezni silo –
nje ljubezni silo –

(Se obupana ozre k Hoffmanu.)

MARTIN: *(ji pomaga)* Obeh premalo ali preobilo –

REBEKA: O hvala, gospod Martin. Obeh premalo ali preobilo ...

ROBERTS: To, kar govorita ... to je res popolnoma zmedeno.

(Hoffman se spogleda z DaSilvo.)

HOFFMAN: To je Shakespeare. To spodbujamo.

ROBERTS: Zakaj?

HOFFMAN: Zato ker ritem besed in njihov – da tako rečem – dramski naboj podirata neke notranje, s poškodbami povezane barikade, ustvarjata prostor za čustveno zблиževanje, in to je dobro.

ROBERTS: Zakaj?

HOFFMAN: Oklepamo se majhnega, vendar vse močnejšega upanja, da bo ljubezen v tej svoji nedolžni, skoraj naivni obliki duševno obnovila tako Rebeko kot Martina.

(Roberts se posprehodi gor in dol.)

ROBERTS: Ne bi bilo pametneje, da skušamo pomnožiti in poglobiti njegove specialne sposobnosti?

HOFFMAN: Jih ne more smiselno uporabiti, dokler ne postane to, kar je nekoč že bil: avtohtono preudarno bitje, ki se zna odgovorno odločati.

ROBERTS: Saj se lahko drugi odločajo zanj.

(Hoffman se spogleda z DaSilvo.)

SESTRA: *(pride skozi desni vhod)* Oprostite, doktor ... Zunaj sta dva gospoda, ki bi rada govorila z dr. Robertsom.

ROBERTS: *(gre proti izhodu)* Takoj se vrnem ... *(Odide.)*

HOFFMAN: Kdo pa sta ta dva gospoda?

SESTRA: Nista povedala. Sive plašče imata.

(Hoffman pogleda DaSilvo.)

DaSILVA: Prišel je s šopom priporočil. In s finančno podporo, kakršne nismo pričakovali.

HOFFMAN: Prav to se mi zdi najbolj čudno. Grem si ogledat ta dva gospoda ...

(Odide skozi glavni izhod, Sestra za njim.)

DaSILVA: Gospod Martin. *(Martin dvigne glavo.)* Molekularna sestava geoloških plasti na dnu Pacifika.

(Martin odloži knjigo, vstane, jo gleda.)

MARTIN: Kak sladko spi na griču mesečina!

DaSILVA: Ne, gospod Martin. Kemična sestava –

MARTIN: Tu bodeva sedela, godba naj pa uho nam boža –

(Jo gleda in se ji počasi približuje.)

Lahni mir in noč

prilegata se sladkim harmonijam ...

(DaSilva se ritensko umika pred njim, dokler ne zadene ob stol in sede nanj. Martin sede na stol ob njej in jo prime za roko. DaSilva ga prestrašeno gleda. Hoffman se vrne, se ustavi pri vratih in gleda. Rebeka steče k njemu, ga prime za roko in tudi gleda.)

MARTIN: Kaj harmonije je v nesmrtnih dušah!

A naša, vklenjena v minljivo odelo
pozemsko to, ne more čuti jih ...

A glej razposajeno divjo čredo,
glej mladih žrebcev dir nebrzdanih,
rezgečejo in skačejo, blejo,
kot sili vroče jih krvi nagon ...
kot sili vroče jih krvi nagon ...

(Povleče DaSilvo k sebi.)

Sveti bog, kakšna noč je bila to,
postelja tako mehka, in kako sva se stiskala
in skupaj žarela ...

REBEKA: *(plane k Martinu, ga zgrabi za obe roki in ga vleče proč od DaSilve)* Ne! Ne! Ne! Ne! *(Martin se ji prepusti.)* Rekli ste, da bova šla na ples! Čeveljček, čeveljček ...

MARTIN: Tap tap, so delali čeveljčki ...

REBEKA: In nad mano se je vrtelo, vrtelo ...

MARTIN: ... vrtelo, vrtelo nebo ...

(Odplešeta skozi levi izhod. Hoffman pohiti k DaSilvi in ji pomaga na noge.)

DaSILVA: *(ki si še ni opomogla od šoka)* Hvala, doktor.

HOFFMAN: Najbolje bo, da si preostali del dneva vzamete prosto.

DaSILVA: Tako strašno pa spet ni. *(Znova sede.)*

HOFFMAN: *(hodi pred njo sem ter tja)* Nekaterim dejstvom bo treba pogledati naravnost v oči.

DaSILVA: Dejstvom ali nekaterim dramatikom?

HOFFMAN: Mislim, da je Shakespeare povsem nedolžen.

DaSILVA: Veseli me, da ste sposobni priznati napako.

HOFFMAN: Koliko enostavneje bi bilo, če bi jih nekaj priznali še vi. In če bi sprevideli, da ni gospod Martin – tak, kot je – primeren za nič drugega kot razkazovanje po cirkusih. Pa še ena stvar bi vam morala biti jasna.

DaSILVA: Katera?

HOFFMAN: Da Martinovih posebnosti tudi ob najboljšem izidu projekta ne bi mogli replicirati. Ostal bi en sam, edini gospod Martin. Zato je nesmiselno govoriti o novem človeku.

DaSILVA: To vem že nekaj časa.

HOFFMAN: Kljub temu ste projekt nadaljevali.

DaSILVA: Težko se je odreči velikim sanjam.

HOFFMAN: Potem se strinjate, da je treba prenesti težišče projekta z vaših idej in načrtov na gospoda Martina. Narediti je treba vse, da se v njem reaktivira svobodna volja – tudi za ceno njegovih nenavadnih sposobnosti.

DaSILVA: In kaj je to vse, kar moramo narediti?

HOFFMAN: (*sarkastično*) Zagotovo bo dr. Roberts imel kako dobro idejo.

DaSILVA: (*brezmočno skomigne*) Zagotovo.

(*Luči ugasnejo.*)

5.

(*Martin in Roberts vadita japonske borilne veščine. Pravkar sta pri kendu, vsak ima v roki palico. Med vajami spuščata grlene borilne zvoke, "haaaaah", "hooooooh", "hrrreeeh" ipd.*)

ROBERTS: Palico moraš nastaviti manj krčevito ... Tako da začutiš, in preveriš moč udarca ... A čutiš, kako se pri meni palica zmeraj nekoliko vda, zmeraj je prožna ...

MARTIN: Haaaah, hooooooh, hrrreeeh ...

(*Zaletita se drug proti drugemu in se borita.*)

ROBERTS: Dovolj za danes. Karate.

(Odložita palice in se približata dvema stoloma, ki stojita približno 80 cm narazen; povezuje ju 100 cm dolga debela lata, ki počiva na njunih robovih.)

ROBERTS: Kaj sva rekla?

MARTIN: Samo en udarec.

ROBERTS: In še kaj?

MARTIN: Predstavljam si, da je les deset centimetrov nižje, kot je v resnici.

(Martin udari po lati in jo razpolovi ravno v trenutku, ko prideta skozi glavni vhod Hoffman in DaSilva.)

HOFFMAN: Kaj se dogaja?

MARTIN: Samo en udarec.

ROBERTS: Zmeraj je na voljo samo en udarec – zakaj?

MARTIN: Zato, ker je za drugega lahko že prepozno.

(Roberts dvigne tretji stol in ga položi na prva dva tako, da počivata po dve nogi na vsakem. Martin stopi pred stol, dvigne glavo in zapre oči.)

ROBERTS: En, dva, tri, štiri ...

DaSILVA: *(v strahu)* Kaj bo naredil?

ROBERTS: ... pet.

(Martin s čelom udari po stolu, ki se razleti na sestavne dele.)

DaSILVA: Za božjo voljo! *(Pohiti k Martinu, da bi videla, ali si je poškodoval glavo.)*

MARTIN: Bu bu ri, bu bu ri bum.

HOFFMAN: Nismo vedeli, da gospoda Martina poučujete v takšnih rečeh.

ROBERTS: *(pobere kendo palice in vrže eno Martinu, ki jo ujame)*
Niste vedeli?

DaSILVA: Zmenili smo se za program telesnih vaj.

ROBERTS: Haaaaah! *(Zavzame pozo.)*

MARTIN: Hoooooh! (*Zavzame pozo.*)

ROBERTS: Hrrreeeh!

(Planeta drug proti drugemu in se bijeta.)

DaSILVA: (*roteče*) Dr. Hoffman!

(Hoffman brezmočno skomigne in počaka, da se Martin in Roberts nehata boriti.)

HOFFMAN: Dr. Roberts. Takšne stvari so odslej odveč. Celo, bi rekel, neprimerne. Sklenili smo namreč, da zreduciramo učni program na minimum in posvetimo vse naše napore drugačnemu cilju. Gospodu Martinu moramo vrniti svobodo odločanja.

ROBERTS: (*počasi, se poigrava s palico*) Nič ne vem, da bi sklenili kaj takega.

(Hoffman in DaSilva se spogledata.)

HOFFMAN: Sklep je sprejela dr. DaSilva v soglasju s strokovnim vodjem inštituta. Vi pa ste bili o sklepu ravnokar obveščeni.

ROBERTS: In?

DaSILVA: Kaže, da gre za nesporazum.

HOFFMAN: Dr. Roberts, bi lahko na kratko pojasnili svoje stališče?

ROBERTS: Lahko. (*Zavzame borbena pozo.*)

MARTIN: (*zavzame borbena pozo*) Haaaaaah! Hoooooh!

ROBERTS: Mislim, da vaša odločitev ni dobra.

DaSILVA: Zakaj ne?

ROBERTS: Zato, ker je na svetu že preveč ljudi, ki imajo svobodo odločanja. Zakaj bi se trudili, da bi petim milijardam posameznikov dodali še enega?

(Hoffman in DaSilva se spogledata.)

HOFFMAN: Se vam ne zdi, da bi gospod Martin, če bi se znal odločati, bil nekaj drugega kot pet milijard ostalih posameznikov?

ROBERTS: Ravno zato je bolje, da se ne zna.

DaSILVA: Zakaj?

ROBERTS: Zato, ker bi se lahko odločil, da svojih izjemnih sposobnosti ne bo uporabil. Ali pa bi jih uporabljal za kaj nepomembnega.

HOFFMAN: Bil bi manj uporaben.

ROBERTS: Končno se vam je posvetilo.

DaSILVA: Uporaben za koga?

ROBERTS: Za vse nas, ki sveta ne dojemamo tako naivno kot vi.

DaSILVA: Zahtevam, da pojasnite, kaj s tem mislite.

ROBERTS: Res ne razumete?

DaSILVA: Ne.

ROBERTS: Jaz pa ne razumem vas. Imeli ste super projekt, ki mu je do uspeha manjkalo samo še nekaj dodatkov. Zdaj ga pa hočete sabotirati. Zapravljajo se milijoni dolarjev za iznajdbo računalnika, ki bi znal misliti. Vam je uspelo za tisočkrat manj denarja ustvariti biološki superrobot. Si sploh predstavljate, kaj to pomeni?

DaSILVA: *(se prime za glavo)* O groza! Groza!

(V zraku zazveni desetkrat povečan odmev njenih besed. Na odmev reagira samo Martin, ki odvrže kendo palico in si zatisne ušesa.)

MARTIN: O groza! Groza!

(Sproži se silovita zvočna eksplozija, "prva zvočna halucinacija", ki jo sestavljajo zaporedni in simultani drobci Carusovih arij, odlomkov iz Shakespeara, Martinovih lekcij v več jezikih itd. – kot da se skuša kaotična vsebina Martinovih "novih možganov" prebiti iz utesnjenosti. Spet reagira samo Martin, ki se drži za glavo in se zvija pod udarci zvočnega kaosa. Ko se trušč utrga, Martin mlahavo pade na kolena, skloni glavo in občepi.)

DaSILVA: *(zaskrbljena)* Gospod Martin, kaj je?

ROBERTS: Pokonci! *(Martin se sunkovito postavi na noge.)* Mirno! *(Martin dvigne palico, trešči s petami in se vzravna.)* Zdajle bomo odkorakali do vrat ... *(Martin strumno, mehanično odkoraka do vrat, se ustavi.)* In zdajle bomo prikorakali nazaj ... *(Martin na isti način prikoraka nazaj.)*

ROBERTS: (*zadovoljno pogleda Hoffmana in DaSilvo*) Še ne vidite?

Ubogljivo, avtomatizirano bitje, ki govori vse jezike, se zna boriti, pilotirati bojno letalo, uporabljati vsakršno orožje, izvršiti vsako nalogo, neobremenjeno s pomisleki, moralno presojo ali skrbjo za lastno varnost –

HOFFMAN: Dr. Roberts, bojim se, da se je vaše sodelovanje na tem inštitutu izteklo.

ROBERTS: Res mislite, da se bo država odpovedala temu projektu, potem ko ga je dobesedno kupila?

HOFFMAN: Denar bo vrnjen.

DaSILVA: Do zadnjega dolarja.

ROBERTS: Ne samo da denarja ne bo treba vračati, še več ga lahko dobita. Vidva osebno. Moji predstojniki menijo, da je vajina strokovna pomoč še naprej potrebna. Premislita.

DaSILVA: Kako si drznete!

ROBERTS: Denar ponuja država.

HOFFMAN: Povejte svojim ljudem, da so naredili račun brez krčmarja. Še danes bom prosil gospo Martin, naj zahteva preklic projekta in izročitev moža v njeno oskrbo.

DaSILVA: Zbogom.

ROBERTS: (*z zadovoljnim nasmeškom potegne iz žepa zložen dokument, ga razgrne in ga izroči Martinu*) Preberi.

MARTIN: (*bere*) “Ker se moja pričakovanja v zvezi s projektom XXX niso izpolnila in sem bila prevarana, obenem pa zato, ker me skrbi moževo zdravje, s to izjavo preklicujem z lažmi izvaljeno dovoljenje in izročam moža v psihiatrično oskrbo dr. Robertsa. Hkrati se odpovedujem pravici, da bi izjavo kdaj pozneje preklicala, in potrjujem, da sem zadovoljna z višino prejete odškodnine.”

(*Roberts potegne izjavo iz Martinovih rok.*)

ROBERTS: Niste dobili kopije? Morda bo prišla z današnjo pošto.

(*Luči ugasnejo.*)

6.

(DaSilva, Hoffman, Sestra, Martin, Človek pes, Rebeka, Trzava Šaljivka.)

REBEKA: Doktor, zakaj je gospod Martin tako žalosten?

(Vsi pogledajo Martina, ki ždi, zatopljen vase, na stolu.)

SESTRA: Danes smo vsi precej žalostni, Rebeka, danes je takšen dan.

TRZAVA ŠALJIVKA: Jaz nisem žalostna –

ČLOVEK PES: *(ji z roko pokrije usta)* Ha ha ha, ali ne vidite, da se smejem?

SESTRA: *(pogleda Martina)* To je grozno, se ne moremo kje pritožiti?

HOFFMAN: Samo v nebesih, Sestra.

SESTRA: Jaz sem vedela, da se to ne bo dobro končalo.

HOFFMAN: Gospod Berger, še vohate kozmične žarke?

ČLOVEK PES: Še.

HOFFMAN: Kje pa so?

ČLOVEK PES: Dr. Roberts jih nosi s sabo.

HOFFMAN: In kje so zdaj žarki?

ČLOVEK PES: Tam, kjer je dr. Roberts.

SESTRA: Onadva v sivih plaščih sta bila spet tu. Nekaj so šušljali, izmenjali so neke papirje. Potem so se odpeljali. *(DaSilvi.)*
Upam, da ste zdaj zadovoljni.

HOFFMAN: Ta hip je edino pomembno, kaj se da še popraviti, dokler ni prepozno.

SESTRA: Prepozno je že. Bojim se, da ga nameravajo odpeljati.

HOFFMAN: Nekaj časa še imamo.

SESTRA: Bojim se, da so že na poti.

HOFFMAN: Ne, Sestra. Z dr. DaSilvo sva sprejela ponudbo dr. Roberta, da še naprej delava na projektu – po njegovih navodilih.

SESTRA: *(osupla)* Ta trenutek se grem prijaviti na zavod za zaposlovanje. *(Si začne slačiti haljo.)*

HOFFMAN: Sestra –

SESTRA: Žal mi je, doktor, in moram reči, da še v življenju nisem bila tako razočarana –

HOFFMAN: Saj nisva sprejela ponudbe zares! Samo na videz, da pridobiva nekaj časa!

SESTRA: *(si znova obleče haljo)* Oprostite, doktor. Kaj bomo naredili?

REBEKA: Kaj bomo naredili, doktor?

HOFFMAN: Ne vem.

DaSILVA: *(vstane)* Jaz imam možno rešitev.

SESTRA: No, še to nam je manjkalo.

HOFFMAN: Sestra ...

SESTRA: No, zdaj sem jaz vsega kriva ... *(Iz vleče robec.)*

REBEKA: Sestra, zakaj jokate? Je bil doktor hudoben?

TRZAVA ŠALJIVKA: Kaj pa tole, ste slišali –

ČLOVEK PES: *(ji pokrije usta)* Hvala, gospa, tudi to je bil krasen vic, ha ha ha.

DaSILVA: *(se prime za glavo)* Groza! Groza! Bi se lahko znebili teh ljudi, vsaj za nekaj časa?

HOFFMAN: Sestra ... Odpeljite jih.

SESTRA: Rebeka, pridi. Ne marajo nas.

REBEKA: Rebeka ostane tam, kjer je gospod Martin, a ne, doktor?

DaSILVA: Jaz bom ta hip zblaznela!

SESTRA: *(prime Rebeko za roko in jo potegne proti glavnemu izhodu)*
Gospa ... *(Trzava Šaljivka jima sledi.)* Gospod Berger ...

DaSILVA: Vi ostanite, gospod Berger.

REBEKA: *(se upira in joka)* Ne grem ... Gospod Martin potrebuje Rebeko ...

(Trzava Šaljivka jo prime za drugo roko in skupaj s Sestro jo od vlečeta z odra.)

DaSILVA: Gospod Berger, pojdite na dvorišče. Kakor hitro zavohate kozmične žarke –

ČLOVEK PES: Priletim povedat, da se vrača dr. Roberts.

DaSILVA: Hvala.

ČLOVEK PES: Mislim, da ga lahko zavoham na razdaljo dveh kilometrov.

DaSILVA: Čimprej, gospod Berger. *(Človek pes odide. DaSilva se obrne k Hoffmannu.)* Bojim se, da vam moja ideja ne bo ravno všeč.

HOFFMAN: Poslušam.

DaSILVA: Rekli ste, da gospod Martin trenutno deluje kot pasivni informacijski sistem.

HOFFMAN: Ja, in?

DaSILVA: To se pravi, da je za upravljanje potreben zunanji operater, ali – kot pravite vi – manipulator.

HOFFMAN: Naprej?

DaSILVA: Na ta sistem bi morale nekaj vplivati, da bi začel delovati aktivno. Da bi znal informacije organizirati v serijo stalnih –

HOFFMAN: (*nestrpno*) – ponovljivih, preverljivih stanj.

DaSILVA: Da bi jih formiral v sekvenčne vzorce, kot jih zna do neke mere celo Rebeka.

MARTIN: Rebeka. Bu bu ri, bu bu ri bum.

DaSILVA: Potrebno je torej neke vrste prebujenje, treba je prižgati motor. Za to pa je potrebna električna iskra.

HOFFMAN: In kaj bi lahko vkresalo to iskro?

DaSILVA: Samo ena stvar, doktor.

MARTIN: (*vstane*) In zdajle bomo stekli do vrat ... (*Strumno odkoraka do vrat, se obrne.*) In zdajle –

(*Sproži se zvočna eksplozija, "druga zvočna halucinacija", podobna prvi, vendar sestavljena iz drugačnih elementov. Martin se sključi, kot da ga je zasul plaz kamenja.*)

MARTIN: O groza! Groza! (*Eksplozija zvoka se utrga.*) In zdajle bomo počepnili ... (*Utrujen počepne in občepi.*)

DaSILVA: Kaj ima največjo moč, doktor?

HOFFMAN: Ne vem.

DaSILVA: Seks. To je edini šok, ki lahko obnovi njegovo osebnost.

HOFFMAN: (*šokiran*) Upam, da ne mislite, da bi Rebeka –

MARTIN: Rebeka. Bu bu ri bum.

DaSILVA: Kaj vam pride na misel? Bom že dovolj poštena, da sama popravim svoje napake.

HOFFMAN: (*jo škodoželjno gleda*) No, jaz vam pri tej fazi projekta ne morem pomagati. (*Gre proti izhodu.*)

DaSILVA: Dr. Hoffman ...

(*Hoffman odide. DaSilva sede, se sključi in se zamisli. Potem zbere pogum, vstane in globoko vdihne.*)

DaSILVA: Gospod Martin. (*Iztegne roko.*)
MARTIN: (*vstane*) In zdajle bomo stekli nazaj ... (*Steče do nje.*)
DaSILVA: In zdajle bomo sedli na stol ... (*Ga posadi na stol, sede poleg njega, ga pogleda v oči.*) Kak sladko spi na griču mesečina ...
MARTIN: Tu bodeva sedela, godba naj pa uho nam boža ...
DaSILVA: Lahni mir in noč
prilegata se sladkim harmonijam ...
MARTIN: Kaj harmonije je v nesmrtnih dušah ...
DaSILVA: (*si položi Martinovo roko na levo dojko*)
A glej razposajeno divjo čredo,
glej mladih žrebcev dir nebrzdanih ...
MARTIN: Rezgečejo in skačejo, blejo ...
DaSILVA: Kot sili vroče jih krvi nagon ...
(*Si položi Martinovo drugo roko na desno dojko.*)
MARTIN: Kot sili vroče jih krvi nagon ...

(*Martin plane pokonci, potegne DaSilvo kvišku in jo stisne k sebi. Njena usta se počasi približujejo njegovim. Sproži se "prva zvočna halucinacija". Martin odrine DaSilvo, stopi korak nazaj, si zatisne ušesa, se sključi.*)

MARTIN: (*skuša prevpiti zvočni kaos*)
To je zato, to je zato,
srce – naj vam ne izdam, zakaj,
ve čiste zvezde! – to je zato.
DaSILVA: Kaj je, gospod Martin?

(*Zvočna halucinacija se utrga.*)

MARTIN: A nočem ji krvi
preliti, niti raziti ji kože,
bolj bele od snega in tako gladke
kot kipa alabaster.

(*Zasrepi se v DaSilvo, naredi korak proti njej, ona se umika.*)

MARTIN: Upihni luč, potem to luč upihni.

DaSILVA: (*prestrašena*)

Kak sladko spi na griču mesečina –

(*Skozi desni vhod pride Poševni, se ustavi in gleda.*)

MARTIN: (*stisne DaSilvo za roko nad komolcem in je ne izpusti*)

Če utrgam rožo,
ne morem vrniti rasti ji žive,
zveneti mora –

DaSILVA: Kaj harmonije je v nesmrtnih dušah –

POŠEVNI: (*stopi naprej*) Napačno. “Greš mar spat, gospod?”

DaSILVA: (*pograbi sugestijo kot rešilno bilko*)

Greš mar spat, gospod?

MARTIN: Si za večer molila, Desdemona?

POŠEVNI: “Da, že, gospod.”

DaSILVA: Da, že, gospod.

MARTIN: Ako se spomniš greha kterega,
ki nisi ga pred bogom poravnala,
si naglo prosi milosti.

(*DaSilva se roteče ozira k Poševnemu.*)

POŠEVNI: “Potem se me usmili Bog.”

DaSILVA: Potem se me usmili Bog.

MARTIN: Jaz pravim: amen.

POŠEVNI: “Samo, da še pomolim.”

DaSILVA: Samo, da še pomolim.

MARTIN: Že prepozno.

(*Sklene ji roke okrog vratu in jo zadavi. DaSilva se zruši na kolena. Ko Martin odmakne roke, se prevrne in obleži.*)

POŠEVNI: Gospod, gospod moj! Hej, gospod, gospod!

MARTIN: Kak hrup? – Ni mrtva? Ne do kraja
mrtva? Jaz, ki sem krut, sem
vendar še usmiljen; ne hotel
bi ti muk podaljšati. – Tako, tako.

(Pobere kendo palico in z ostrim koncem prebode DaSilvo.)

POŠEVNI: Gospod, gospod!

MARTIN: Kdo je?

POŠEVNI: Gospod moj dobri, le besedo z vami.

(Skozi desni vhod prideta Roberts in Caruso. Ustavita se pri vratih in si osupla ogledujeta prizor.)

MARTIN: Kaj storiti? ... O, neznosno!

Bridka ura!

Tu je moj pot končan, tu je moj cilj.

(Roberts previdno opazuje Martina. Martin opazuje njega.)

MARTIN: *(zavzame borbeno pozjo)* Haaaaaah! Hoooooh!

ROBERTS: *(pograbi svojo kendo palico in zavzame borbeno pozjo)*

Hrreeeh!

POŠEVNI: Obrni se, peklenški pes, nazaj.

MARTIN: Pa vdaj se, šleva,

in živi, da te s čudom svet bo gledal:

naslikamo te kot pošast preredko

na desko in pod njo zapišemo:

Tu vidite tirana.

(Roberts napade. Martin mu izbije palico iz rok in ga udari. Roberts pade, Martin ga prebode.)

CARUSO: Pozdravljen, kralj! Zakaj to si.

Tu glej tirana k leto glavo: svet je prost.

POŠEVNI: Krvavim, a živ sem.

MARTIN: Ni tega mi ni žal, le rajši živi,

zakaj po mojem je umreti sreča.

POŠEVNI: O, ti Martin, nekdam tako dober,

ki si zločincu v zanke se zaplet,

kaj naj se reče o tebi?

MARTIN: O, kar koli:
pošten morivec, ako hočete:
nič storil iz sovraštva, vse za čast.

(Prebode Poševnega s kendo palico. Poševni se zgrudi in umre. Caruso pobegne. Martin sede in si začuden ogleduje trupla.)

(Skozi desni vhod prihiti Človek pes.)

ČLOVEK PES: Gospod Martin ... jih čutite? Kozmične žarke?
Preskočili so v vas!

(Martin začudeno strmi vanj. Človek pes izgine. Martin sedi in si začuden ogleduje trupla. Skozi glavni vhod prihitijo Hoffman, Sestra, Rebeka, Caruso, Človek pes in Trzava Šaljivka.)

REBEKA: *(steče k Martinu)* O gospod Martin ... *(Sede poleg njega na stol in ga prime za roko. Martin se ji zazre v oči in se ji toplo nasmehne.)* Vi niste nič zaspani? *(Martin odkima.)* Dr. Roberts je zaspal, Poševni tudi, in gospa, ki bi rada bila dva doktorja, tudi. Vsi trije so tako utrujeni, da so kar zaspali. *(Martin prikima.)* Vi pa niste? *(Martin odkima.)*

SESTRA: Doktor –
HOFFMAN: Počakajte.

(Sestra se prekriža.)

MARTIN: Kak sladko spi na griču mesečina ...

REBEKA: *(se razveseli)* Pesem?

(Martin pokima.)

REBEKA: Tu bova sedela, godba naj
pa uho nam boža ...

MARTIN: Če utrgam rožo,
ne morem vrniti rasti ji žive ...

REBEKA: Rasti ji žive ... Naprej pa ne vem, pomagajte mi, profesor.

CARUSO: *(stopi naprej)* "Greš mar spat, gospod?"

REBEKA: Greš mar spat, gospod?
MARTIN: *(jo gleda, po premoru)*
Si za večer molila, Desdemona?
CARUSO: “Da, že, gospod.”
REBEKA: Da, že, gospod.
MARTIN: Ako se spomniš greha ktereга,
ki nisi ga pred Bogom poravnala,
si naglo prosi milosti.
CARUSO: “Samo, da še pomolim.”
REBEKA: Samo da še pomolim.

(Sklene roke v molitvi.)

MARTIN: Že prepozno.

(Ji položi roke okrog vratu in jo začne daviti.)

SESTRA: Doktor!
REBEKA: Oooo, ščegeta me ...
HOFFMAN: *(stopi naprej)*
Če utrgam rožo,
ne morem vrniti rasti ji žive,
zveneti mora –
MARTIN: Če utrgam rožo ...
če utrgam rožo ...

(Pritisk njegovih prstov popusti.)

HOFFMAN: “O sladki dih –”
MARTIN: *(poljubi Rebeko)*
O sladki dih, ki bi pravico zmamil,
da strla bi svoj meč –
Enkrat, še enkrat.
(Poljubi Rebeko.)

REBEKA: O gospod Martin ...

(Sproži se "tretja zvočna halucinacija". Sestavljena je iz prvih dveh. Martin odrine Rebeko, si zatisne ušesa, se sključi. Zvočni kaos postane nevzdržen, potem se postopoma ublaži v zaporedje glasbenih in govornih sekvenc, nazadnje pa v Bruchov violinski koncert, ki se izteče v tišino. Martin se počasi vzravna in se začudeno ozre naokrog.)

HOFFMAN: Gospod Martin?

MARTIN: *(ga nekaj časa gleda)* Doktor?

HOFFMAN: Veste, kdo sem?

MARTIN: Kako ne bi vedel?

HOFFMAN: Povejte mi.

MARTIN: Šalite se, dr. Hoffman.

HOFFMAN: In vi ste?

MARTIN: Martin. Lastnik trgovine z delikatesami.

HOFFMAN: Če je temperatura zraka 40 stopinj Celzija, je to hladno, toplo ali vroče?

MARTIN: Zame je to zelo vroče, doktor. A za vas ni? *(Pogleda naokrog.)*

ČLOVEK PES: *(se približa, ga povoha)* Lepo dišite, gospod Martin. Nič več po kozmičnih žarkih.

REBEKA: Rebeka tudi.

ČLOVEK PES: *(povoha Rebeko)* Rebeka pa celo lepše. *(Povohlja po zraku.)* Ni jih več. Izginili so.

MARTIN: *(postane pozoren na trupla)* Kaj se dogaja? Kje sem?

HOFFMAN: Med prijatelji, gospod Martin. Kako se počutite?

(Vsi gledajo Martina. Martin naredi nekaj brezciljnih korakov po odru, se ustavi. Pogleda Hoffmana, se ustavi. Hoče nekaj reči, ne najde besed, prevzame ga ganjenost. Naredi še nekaj brezciljnih korakov, se ustavi.)

REBEKA: Doktor, zakaj je gospod Martin tako žalosten?

HOFFMAN: Vrnil se je z dolgega potovanja. Vrnil se je v svet, ki ga je zapustil pred mnogimi leti, zdaj pa ne ve, ali je v njem še dobrodošel. Ko je bil ranjen, se je zdelo, da je cel; zdaj, ko je znova zaceljen, pa je razklan: med da in ne, dvom in upanje,

strah in pogum. Zdaj je edino, kar v resnici ima in česar mu nihče ne more odvzeti, svoboda, da reče ne.

ČLOVEK PES: Pa je kaj prinesel od tam, kjer je bil? Mu je ostalo kaj od tistega, kar si je pridobil?

(Sestra ponudi Martinu violino in lok. Martin poboža strune in se počasi pomakne proti sredini odra. Nekaj časa se poigrava s strunami. Potem pogleda po vrsti Hoffmana, Sestro, Rebeko, Carusa, Človeka psa, Trzavo Šaljivko. Potem še enkrat Rebeko, ki ji pomežikne. Rebeka od veselja poskoči in se mu nasmeji. Potem si Martin položi violino pod brado in poskuša zaigrati pasus iz Bruchovega koncerta. Proizvede pa le škripajoče zvoke; kot da ni imel violine še nikoli v rokah. Se prikloni.)

REBEKA: O, čudovita, krasna pesem, tako lepo lepo ste zaigrali, gospod Martin! Zaploskajte, doktor! Zaploskajte, Sestra!

(Aplavz. Martin se še enkrat prikloni. Vrne violino Sestri.)

HOFFMAN: In zdaj, gospod Martin?

(Martin ga pogleda. Potem se počasi ozre naokrog in se spogleda z vsakim od navzočih posebej.)

HOFFMAN: Kakšne načrte imate?

(Martin skomigne.)

HOFFMAN: Se boste vrnili domov?

MARTIN: Ne.

HOFFMAN: K ženi?

MARTIN: Ne.

HOFFMAN: V trgovino z delikatesami?

MARTIN: Ne.

HOFFMAN: Kaj boste, gospod Martin?

MARTIN: *(po premolku)* Ne vem.

HOFFMAN: Takole bomo rekli. Dokler vam ni jasno, kaj želite, lahko ostanete z nami.

MARTIN: *(hvaležno)* Z veseljem, doktor.

REBEKA: *(poskoči)* Z veseljem, doktor. *(Ga prime za roko.)* Zdaj bo pa gospod Martin Rebeke peljal na ples, kajne, gospod Martin? *(Ga potegne proti izhodu.)*

MARTIN: *(ubogljivo)* Na ples.

REBEKA: Na svidenje, Sestra. Na svidenje, doktor. Profesor Caruso, na svidenje.

CARUSO: Na svidenje. *(Pomaha.)*

ČLOVEK PES, TRZAVA ŠALJIVKA, CARUSO: Na svidenje.

REBEKA: Še vi povejte, gospod Martin. Na svidenje.

MARTIN: *(ubogljivo)* Na svidenje.

REBEKA: Na svidenje.

MARTIN: *(se nenadoma zdrzne in prisluhne)* Samo trenutek. Mislim, da zvoni telefon. *(Se vrne v sredino sobe in dvigne imaginarno slušalko.)* Da, tukaj trgovina z delikatesami. O, dober dan, gospod predsednik. Kaj bo dobrega? Samo trenutek, prosim ... *(Odloži slušalko in se vzravna.)* In zdajle bomo stekli do vrat ... *(Steče do vrat.)* In zdajle bomo stekli nazaj ... *(Steče nazaj in znova dvigne slušalko.)* Žal mi je, gospa Hildebrand, gorgonzole je zmanjkalo. Zdajle pa moram iti, ker me čakajo nujni opravki. *(Odloži slušalko in se zastrmi predse. Poskoči.)* Hop. Buuuuu. *(Se ozre naokrog. Vsi ga gledajo. Pogleda vsakega posebej. Zastrmi se predse. Sključi se in pade na kolena. Vsi se pomaknejo proti njemu, naredijo polkrog.)*

HOFFMAN: Gospod Martin?

MARTIN: *(dvigne glavo in pogleda Hoffmana):*

Zrak reže do kosti, zelo je mraz.

CARUSO: *(stopi naprej):*

Nemilo brije ta strupeni zrak.

MARTIN: Koliko je že ura?

CARUSO: Dvanajsta teče, mislim.

MARTIN: Ne, ne, je že odbila.

(Luči počasi temnijo.)